

VYSOKÁ ŠKOLA FINANČNÍ A SPRÁVNÍ

Fakulta právních a správních studií

Studijní obor: **Kriminalisticko právní specializace**

Navazující magisterské studium kombinované

Bc. Michal Mikšovský, LL.M.

Kriminalistické a trestněprávní aspekty vyšetřování požárů

Criminalistic and Criminal Aspects of Fire Investigation

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2020

Vedoucí závěrečné práce: JUDr. Zdeněk Sadílek, Ph.D.

Poděkování

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování JUDr. Zdeňku Sadílkovi, Ph.D. za jeho cenné rady, názory a věcné připomínky při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěl poděkovat mému kolegovi, vyšetřovateli požárů HZS Ústeckého kraje, Petru Havlatovi a mé kolegyni, vyšetřovatelce SKPV KŘP Ústeckého kraje, Martině Danylukové, za jejich odborné připomínky. Velké díky patří mé přítelkyni Veronice za nesmírnou trpělivost a podporu ve studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou práci vypracoval zcela samostatně a veškerou použitou literaturu a další podkladové materiály, které jsem použil, uvádím v seznamu literatury a že svázaná a elektronická podoba práce je shodná. Současně prohlašuji, že souhlasím se zveřejněním této práce podle § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

V Ústí nad Labem dne 10. 3. 2020

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na zjišťování příčin vzniku požárů, jakožto jednu z forem výkonu státního požárního dozoru, která je zákonem svěřena Hasičskému záchrannému sboru České republiky. Ačkoli tuto formu státního požárního dozoru vykonávají vyšetřovatelé požárů hasičského záchranného sboru, dochází při ní k úzké spolupráci s příslušníky Policie České republiky, a to jak v rovině kriminalistické, tak v rovině trestněprávní.

Primárním cílem práce je přiblížit zjišťování příčin vzniku požárů na území České republiky, a to v součinnosti příslušníků obou jmenovaných bezpečnostních sborů. Značná část práce je proto věnována ohledání požářiště, kde celý proces zjišťování příčiny vzniku požárů začíná, včetně vymezení specializovaných pracovišť, která se na ohledání a dalším vyšetřování příčiny požáru mohou podílet, typicky prostřednictvím kriminalistické expertizy. Dalším zásadním cílem práce je vymezit, jakého deliktního jednání se mohou právnické a fyzické osoby v souvislosti s požáry dopustit, a to jak v rovině správního, tak soudního trestání. Z tohoto důvodu budou předně objasněny možné příčiny vzniku požárů, se zaměřením na úmyslné založení požáru a přehled možných motivů jeho pachatele.

Praktická část práce je věnována jednak kazuistice vybraného trestného činu obecného ohrožení z nedbalosti, jež bylo způsobeno iniciací požáru, a dále vyhodnocení anonymního dotazníku, kterého se zúčastnilo 213 respondentů z řad policistů. Dotazník byl zaměřen na základní znalosti policistů z oblasti vyšetřování požárů, přičemž cílem bylo zmapování vědomostí dotázaných a zhodnocení aktuálního stavu součinnosti při vyšetřování požárů mezi příslušníky Hasičského záchranného sboru České republiky a Policie České republiky.

Abstract

The thesis aims at identifying the causes of fires, as one of the forms of performance of state fire surveillance entrusted by law to the Czech Republic Fire Rescue Service. Although this form of state fire surveillance is carried out by fire investigators of the fire brigade, it involves close cooperation with members of the Police of the Czech Republic, as in criminalistics level, so in level of criminal law.

The primary goal of the work is approximate the detection of the causes of fires on the territory of the Czech Republic, in cooperation with members of the mentioned defence units. A significant part of the work is devoted to examining the scene of a fire. There the whole process of determining the cause of the fires begins. It includes defining the specialized workplaces that can participate in the examination and further investigation of the cause of the fire, typically through criminology expertise. Another fundamental objective of the thesis is to define what offender conduct legal and natural persons may commit concerning fires, both in terms of administrative and judicial punishment. For this reason, the possible causes of the fires will be above all clarified. Attention goes to deliberately starting the fire and an overview of the possible motives of its perpetrator.

The practical part of the work is devoted to the case study of the selected criminal offence of general endangerment as a consequent of negligence caused by the start of the fire. Further, the evaluation of an anonymous questionnaire in which involved 213 police respondents. The survey focused on the basic knowledge of police officers in the field of fire investigation. The aim was to map the general understanding of the topic by respondents and evaluation of the current state of cooperation within fire investigation among members of Fire Rescue Service of the Czech Republic and Police of the Czech Republic.

Klíčová slova

Požár, požářiště, ohnisko, hoření, akcelerant, iniciátor, příčina, motiv, kriminalistická stopa, ohledání, vyšetřování, Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, přešupek, trestný čin.

Keywords

Fire, scene of fire, focal point of fire, burning accelerant, initiator, causation, motive, criminalistic trace, inspection, investigation, Police of the Czech Republic, Fire Rescue Service of the Czech Republic, offense, criminal offence.

Obsah

PODĚKOVÁNÍ	2
PROHLÁŠENÍ.....	3
ABSTRAKT.....	4
ABSTRACT.....	5
KLÍČOVÁ SLOVA.....	6
KEYWORDS	6
OBSAH.....	7
ÚVOD.....	10
1 ZÁKLADNÍ POJMY	12
1.1 Požár.....	12
1.1.1 Fáze požáru.....	15
1.1.2 Hoření.....	17
1.1.3 Ohnisko požáru	20
1.2 Vyšetřování požárů	23
1.2.1 Vyšetřovatel požárů.....	24
1.3 Policie České republiky	27
1.4 Hasičský záchranný sbor České republiky	28
2 LEGISLATIVA UPRAVUJÍCÍ VYŠETŘOVÁNÍ POŽÁRŮ	29
2.1 Legislativa a další předpisy Policie ČR	29
2.2 Legislativa a další předpisy HZS ČR.....	30
3 SPECIALIZOVANÁ PRACOVISTĚ PŘI VYŠETŘOVÁNÍ POŽÁRŮ.....	31
3.1 Specializovaná pracoviště Policie ČR	31
3.1.1 Kriminalistický ústav	31
3.1.2 Odbor kriminalistické techniky a expertiz.....	31
3.1.3 Oddělení kriminalistické techniky.....	31
3.1.4 Služební kynologie	32
3.1.5 Pyrotechnická služba.....	33
3.2 Specializovaná pracoviště HZS ČR	34

3.2.1	Technický ústav požární ochrany	34
3.2.2	Chemické laboratoře	34
3.2.3	Institut Lázně Bohdaneč	35
3.2.4	Další subjekty při vyšetřování požárů	35
3.2.4.1	Soudní znalec.....	36
3.2.4.2	Konzultant	36
4	POŽÁRY Z HLEDISKA JEJICH PŘÍČIN	37
4.1	Požáry založené úmyslným jednáním	37
4.2	Požáry vzniklé nedbalostním jednáním	42
4.3	Technické závady	43
4.4	Samovznícení	44
4.5	Mimořádné a nepředvídatelné příčiny požárů	45
5	OHLEDÁNÍ POŽÁŘIŠTĚ	46
5.1	Policie ČR a HZS ČR při ohledání požářiště	46
5.2	Pojem a účel ohledání.....	47
5.3	Stádia a způsoby ohledání požářiště	48
5.4	Zásady ohledání.....	51
5.4.1	Obecné zásady ohledání	51
5.4.2	Specifické zásady ohledání	52
5.5	Dokumentace Policie ČR a HZS ČR při ohledání požářiště	54
5.6	Kriminalistická expertiza.....	62
5.7	Vyšetřovací pokus.....	64
6	PRÁVNÍ KVALIFIKACE SKUTKŮ	65
6.1	Přestupky	65
6.2	Trestné činy	67
6.2.1	Obecné ohrožení z nedbalosti	68
7	AKTUÁLNÍ PROBLÉMY PŘI VYŠETŘOVÁNÍ POŽÁRŮ	79
8	STATISTICKÉ PŘEHLEDY POŽÁRŮ.....	86
8.1	Statistické přehledy HZS ČR za období 2010–2019	86
8.2	Statistické přehledy Policie ČR za období 2010–2019.....	88
	ZÁVĚR.....	89

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ	92
SEZNAM OBRÁZKŮ	95
SEZNAM GRAFŮ	96
PŘÍLOHY.....	97

Úvod

Zjišťování příčin vzniku požárů je jednou z forem výkonu státního požárního dozoru, která je zákonem svěřena Hasičskému záchrannému sboru České republiky. V rámci zjišťování příčin vzniku požárů však dochází mezi vyšetřovateli požárů hasičského záchranného sboru k úzké spolupráci s příslušníky Policie České republiky, případně s dalšími specializovanými subjekty za účelem řádného objasnění požáru, a to jak v rovině kriminalistické, tak v rovině trestněprávní.

Vzhledem k tomu, že jsem v současné době příslušníkem Hasičského záchranného sboru Ústeckého kraje, a to na služebním místě vyšetřovatel požárů, náleží zjišťování příčin vzniku požárů k hlavní náplni mé služební činnosti. Právě díky tomu si uvědomuji náročnost, složitost a specifčnost celého procesu vyšetřování požáru, v jehož průběhu dochází ke spolupráci více subjektů, a to za účelem jeho řádného objasnění a spravedlivého potrestání případného viníka. Úkony spojené s vyšetřováním požárů nejsou jen administrativními úkony vedenými z kanceláře, avšak velká část je prováděna přímo v terénu, a to nezdědka za velmi komplikovaných podmínek.

Základním cílem této práce je tak přiblížit zjišťování příčin vzniku požárů na území České republiky, a to v součinnosti vyšetřovatelů Hasičského záchranného sboru České republiky a příslušníků Policie České republiky. Jelikož spolupráce obou složek začíná již při ohledání požářiště, resp. místa činu, bude právě ohledání věnována samostatná kapitola této práce. Pokud totiž dojde k jakémukoli pochybení již při ohledání požářiště, může tento nedostatek negativně ovlivnit celý průběh dalšího vyšetřování. V rámci ohledání tak budou rozebrána jeho stádia, zásady, způsoby ohledání a jeho dokumentování. Nutno dodat, že ohledání se mohou účastnit též jiné subjekty, ať již se jedná o specializovaná pracoviště obou jmenovaných bezpečnostních sborů, nebo subjekty jiné, nadané požadovanou odborností. Z tohoto důvodu se v práci pozastavím též u těchto subjektů, které v praxi hrají nemalou roli při vyšetřování složitějších a atypických požárů, včetně provádění kriminalistické expertizy.

Pokud dojde k objasnění příčiny vzniku požáru, přičemž výsledkem šetření bude zjištění, že v souvislosti s iniciací požáru došlo k porušení zákonné povinnosti fyzické či právnické osoby, je třeba řádně ono porušení povinnosti právně kvalifikovat. Dalším zásadním cílem této práce je proto nastítnit, jakého deliktního jednání se mohou jednotlivé osoby v souvislosti s požáry dopustit, a to jak v rámci správního, tak soudního trestání. Jelikož poměrně častým trestným činem v této oblasti je obecné ohrožení z nedbalosti, bude co do praktické části popsána kazuistika vybraného případu tohoto trestného činu, na jehož objasnění jsem se v části ohledání požářiště jako vyšetřovatel požárů Hasičského záchranného sboru České republiky podílel.

Ještě předtím, než se dostanu k těžišti této práce, viz výše, je namístě přiblížit základní pojmy, jako je požár a jeho fáze, proces hoření, ohnisko požáru a jeho druhy, pojem vyšetřování a vyšetřovatel Hasičského záchranného sboru České republiky a vyšetřovatel Policie České republiky. Jelikož příslušníci obou bezpečnostních sborů jsou vázáni určitými předpisy, ať již legislativními akty či předpisy interními, pozastavím se alespoň krátce též u jejich vymezení.

Co se týče samotného požáru, budu se podrobněji věnovat jednotlivým příčinám jeho vzniku, se zaměřením na úmyslné založení požáru a přehled možných motivů jeho pachatele. Právě úmyslně založené požáry jsou totiž zpravidla předmětem trestních řízení. Opomenout však nelze ani požáry způsobené v nedbalostní formě zavinění, protože i tyto mohou být nakonec souzeny jako trestné činy, případně trestány správní cestou jako přestupky.

V praktické části této práce se kromě kazuistiky vybraného trestného činu zaměřím na aktuální problémy při vyšetřování požárů v součinnosti příslušníků Hasičského záchranného sboru České republiky a Policie České republiky. Za tímto účelem jsem připravil anonymní dotazník obsahující 14 otázek z oblasti vyšetřování požárů, který vyplnilo celkem 213 respondentů, resp. policistů. Vyhodnocení tohoto dotazníku je odrazem stávajícího nepříznivého stavu v součinnosti při vyšetřování požárů příslušníků obou bezpečnostních sborů. Závěrem práce bude zařazena statistika týkající se požárů na území České republiky, ať již z pohledu Hasičského záchranného sboru České republiky či Policie České republiky.

1 Základní pojmy

1.1 Požár

Mimořádná událost, která je definována v § 1 písm. m) vyhlášky č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), ve znění vyhlášky č. 221/2014 Sb.: „*Požár je každé nežádoucí hoření, při kterém došlo k usmrcení nebo zranění osob nebo zvířat, ke škodám na materiálních hodnotách nebo životním prostředí a nežádoucí hoření, při kterém byly osoby, zvířata, materiální hodnoty nebo životní prostředí bezprostředně ohroženy*“.

K požárům nejčastěji dochází v důsledku lidské činnosti, ať již z nedbalosti nebo úmyslně. Může se jednat o neopatrnou manipulaci se zdrojem otevřeného ohně či jiným zdrojem zapálení, opomenutí vypnout elektrický spotřebič, odložení či odhození ne zcela uhašeného nedopalku cigarety do hořlavých látek, nebo dokonce o úmyslné jednání z různých pohnutek i motivů. K požárům v hojné míře dochází též v důsledku provozně technických závad a v neposlední řadě z důvodu samovznícení nebo z mimořádných příčin či událostí.

Současné platné předpisy Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen „HZS ČR“) v souladu s postupem při zjišťování příčin požárů rozdělují požáry podle míry jejich následků na:

- **Závažný požár**

Mimořádná událost podle shora uvedené definice, naplňující tato kritéria: *požár, u kterého došlo nebo se předpokládá, že došlo k usmrcení 3 a více osob, ke zranění 7 a více osob, a u kterých je skutečná nebo předpokládaná výše škody 20 mil. Kč a vyšší.*¹

¹ Dle čl. 2 odst. 1 písm. g) pokynu generálního ředitele HZS ČR č. 46 ze dne 7. října 2013, kterým se stanoví postup Hasičského záchranného sboru ČR při zjišťování příčin vzniku požárů.

K těmto požárům zpravidla vyjíždí vyšetřovatel krajského ředitelství HZS kraje společně s vyšetřovatelem územního odboru HZS kraje, do jehož místní působnosti požár náleží. K závažnému požáru následně zpracovává předepsanou písemnou dokumentaci vyšetřovatel krajského ředitelství HZS kraje.

- Požár (bez dalšího označení)

Mimořádná událost podle shora uvedené definice, nenaplňující kritéria „závažného požáru“. Jedná se o tzv. běžné požáry se škodou, zraněními nebo úmrtími osob nebo zvířat. Za tyto požáry se také považují výbuchy směsi hořlavých plynů nebo par hořlavých kapalin či prachů s plynným oxidantem. K těmto požárům vždy vyjíždí vyšetřovatelé územních odborů HZS kraje, zpracovávají k nim předepsanou písemnou dokumentaci a údaje o požáru zadávají do programu Statistického sledování událostí.

- Požár se základní evidencí

Mimořádná událost podle shora uvedené definice, během které nedošlo k majetkovým škodám, nedošlo ke zranění či úmrtí osob a zvířat. Jedná se o požáry travních porostů a křovin, odpadu, objektů v demolici, vraků vozidel, vznícení sazí v komíně nebo vznícení potravin během vaření. K těmto požárům vyšetřovatelé HZS ČR zpravidla nevyjíždí, zpracovávají pouze jejich základní evidenci v programu Statistického sledování událostí, a to bez písemné spisové dokumentace. I během těchto požárů však může být naplněna skutková podstata přestupku dle § 78 odst. 1 písm. a) až aa) zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o požární ochraně“), a HZS kraje dle místa události je věcně příslušný k jeho projednání.

Nad rámec výše popsaného doplňuji, že doposud platný pokyn generálního ředitele HZS ČR č. 46 ze dne 7. října 2013, kterým se stanoví postup Hasičského záchranného sboru ČR při zjišťování příčin vzniku požárů, prochází v současné době rozsáhlou novelizací, resp. je připravován pokyn nový. Jedna ze zásadních změn se dotýká i nového rozdělení požárů,

kdy je navrženo rozdělení požárů podle míry jejich následků celkem do čtyř tříd:

a) *Požár třídy I*

- 1. požár přírodních porostů, lesů, odpadů, odpadních nádob, demolic a vraků vozidel, vznícení potravin během vaření, vznícení sazí v komíně a požár vzniklý po dopravní nehodě,*
- 2. požár, při kterém nedojde k újmě na zdraví (zranění, usmrcení, eventuálně k přímému ohrožení zdraví osob nebo k újmě na jmění (dále jen „škoda“) a současně nedojde k rozšíření požáru z místa jeho vzniku,*
- 3. požár, kde je spolehlivě zjištěna technická závada jako příčina vzniku požáru bez zavinění fyzické osoby, s předpokládanou škodou do 10 000 Kč.*

b) *Požár třídy II*

požár, u kterého je spolehlivě zjištěna technická závada jako příčina vzniku požáru bez zavinění fyzické osoby s předpokládanou škodou vyšší než 10 000 Kč, přičemž nedojde ke vzniku škody více osob a nedojde k usmrcení či zranění osob.

c) *Požár třídy III*

požár, u kterého bylo naplněno nebo se předpokládá, že došlo k naplnění minimálně jednoho z těchto tří kritérií:

- 1. došlo k usmrcení nejvýše 2 osob,*
- 2. došlo ke zranění nejvýše 6 osob nebo*
- 3. nejedná se o požár třídy I a II.*

d) *Požár třídy IV*

požár, u kterého bylo naplněno nebo se předpokládá, že došlo k naplnění minimálně jednoho z těchto tří kritérií:

- 1. došlo k usmrcení 3 a více osob,*
- 2. došlo ke zranění 7 a více osob nebo*
- 3. předpokládaná výše škody je 20 mil. Kč a vyšší.*

1.1.1 Fáze požáru

Požár může procházet až čtyřmi fázemi, do kterých se dělí dle intenzity hoření. Časový průběh, ve kterém na sebe jednotlivé fáze požáru navazují, závisí na mnoha okolnostech, zejména na množství hořlavých látek, vyskytujících se v prostoru hoření, dále na jejich požárně-technických charakteristikách a v neposlední řadě na podmínkách prostředí a dostatečném přísunu vzdušného kyslíku. Podmínky požáru bývají taktéž ovlivněny teplotou v prostoru hoření, v jejímž důsledku dochází ke změnám vlastností hořících materiálů a stavebních konstrukcí.

Není pravidlem, že u všech požárů dojde vždy ke všem čtyřem fázím hoření. Podmínky na požářišti mohou průběh požáru ovlivnit i tak, že požár je iniciován a vzápětí uhasne již v I. fázi. K tomu dochází v uzavřených prostorech s omezeným přístupem vzdušného kyslíku. Náročnost a složitost jak samotného hasebního zásahu, tak následného provádění úkonů při ohledání požářiště, jsou pak přímo úměrné právě fázi hoření, ve které byl požár zcela uhašen.

- I. fáze požáru

Časový interval od vzniku požáru až do doby jeho pozvolného rozhořívání. Tento interval je závislý na druhu hořlavých látek, materiálu a podmínkách, které mají vliv na další rozvoj požáru. Intenzita hoření je v této fázi nízká, nejsou zcela zasaženy veškeré hořlavé materiály v prostoru hoření a materiální škody požáru bývají takřka minimální. Při ohledání požářiště je poměrně snadné určit kriminalistické ohnisko, případně směry šíření požáru. Pokud je požár v této fázi zpozorován svědky (svědecké ohnisko požáru), bývá jimi často uhašen, popř. bývá, po ohlášení na linku tísňového volání, pro hasičskou jednotku poměrně snadná jeho likvidace.

- II. fáze požáru

Jedná se o časový interval, v němž v důsledku vývinu a šíření plamenného hoření dochází k zasažení hořlavých materiálů nacházejících se v blízkosti ohniska požáru. Taktéž bývají zasaženy hořlavé konstrukce objektů,

kde došlo k samotné iniciaci požáru, popř. v jejich bezprostřední blízkosti s následným šířením na vnější hořlavé stavební prvky objektu. Po likvidaci požáru ve II. fázi lze ještě poměrně přesně určit požární a kriminalistické ohnisko, neboť ještě nedochází k celkovému zasažení objektu a požářiště není nikterak rozsáhlé. Je však nutné dbát opatrnosti během ohledání v prostoru požářiště, neboť požárem zasažené nosné konstrukce objektu již mohly ztratit pevnost, a může proto docházet k jejich zřícení.

- III. fáze požáru

Časový interval od konce II. fáze požáru. V této fázi dochází k nejvyšší intenzitě hoření, během které jsou zasaženy veškeré hořlavé materiály a konstrukce objektu. Taktéž může docházet k šíření plamenného hoření na další objekty, jež jsou situovány v bezprostřední blízkosti. Po likvidaci požáru je vzhledem k rozsahu požářiště náročné stanovit kriminalistické ohnisko a samotnou příčinu vzniku požáru. V této fázi vyžaduje ohledání požářiště značnou důslednost. Během ohledání požářiště je velmi důležitá součinnost subjektů podílejících se na vyšetřování požáru, zejména pak součinnost vyšetřovatelů HZS ČR a Policie ČR. Obdobně je též žádoucí předem stanovit způsob ohledání požářiště.

*Obrázek 1 – Rekreační chata zasažená požárem ve III. fázi hoření.
Zdroj vlastní.*

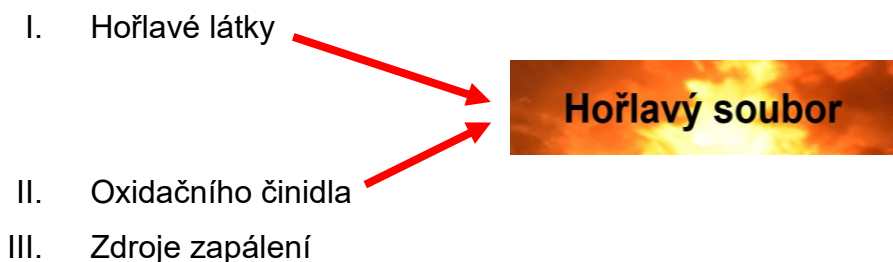
- IV. fáze požáru

Časový interval, během kterého se značně snižuje intenzita hoření všech zasažených hořlavých látek. Tato fáze bývá označována jako fáze dohořívání. U objektů dochází ke zřícení nosných konstrukčních prvků. Ohledání požářiště, stanovení kriminalistického ohniska a příčiny vzniku požáru je obdobně náročné jako u požáru zlikvidovaného ve III. fázi hoření.

1.1.2 Hoření

Podstatou požáru je proces hoření. Oproti požáru není pojem hoření legislativně definován, jedna z možných definic tak hoření vyjadřuje jako samovolně probíhající oxidačně redukční reakci, při které hořlavá látka reaguje vysokou reakcí s oxidovadlem a přitom uvolňuje značné množství energie ve formě tepla a světla.

Aby došlo k hoření, je zpravidla potřeba přítomnosti:

Přítom podmínkou nutnou je pouze přítomnost hořlavé látky. Existují látky, u nichž probíhá oxidace za vzniku hoření již při pokojové teplotě, čili není třeba zdroje zapálení a existují látky, které obsahují kyslík potřebný k hoření ve své molekule, a nemusí být splněna podmínka přítomnosti oxidačního činidla.²

Hoření může být plamenné nebo bezplamenné (žhnutí). Tyto dva typy hoření se liší zejména v intenzitě průběhu procesu hoření. Plamenné hoření je bouřlivá oxidačně redukční chemická reakce, projevující se žlutými až oranžovými plameny, vystupujícími nad povrch hořící látky, intenzivním

² BRUMOVSKÁ, Irena. *Speciální chemie pro požární ochranu: učební texty*. 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2008, s. 16-17. ISBN 978-80-86640-88-4.

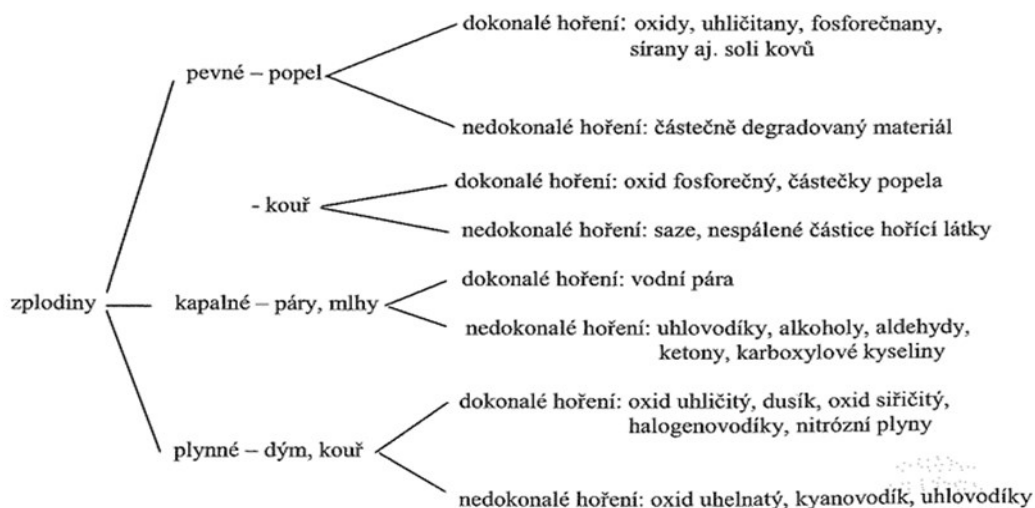
světlem, mnohdy i silným zvukem (hučením) a intenzivním výdejem tepla do okolí. Pokud podmínky dovolí, rychle se šíří po povrchu hořlavých látek v dosahu jeho působení. Produkty plamenného hoření zanechávají uhlíkatou stopu na okolních předmětech. Typickým příkladem plamenného hoření je např. hořící louč nebo vatra v plném rozmachu.

Bezplamenné hoření (žhnutí) je mírná oxidačně redukční chemická reakce, probíhající přímo a pouze ve hmotě hořlavé látky. Projevuje se slabým červeným světlem na rozhraní hořlavé látky a vzduchu (nejčastěji) s obsahem kyslíku, z povrchu hořící látky nevystupují plameny (pokud se tak stane, jde o přechod z bezplamenného hoření v plamenné), nevydává žádné zvuky a proces sám je pomalý, se slabým vyzařováním tepla do okolí. Produkty bezplamenného hoření nezanechávají uhlíkatou stopu na okolních předmětech. Bezplamenné hoření, právě proto, že vydává jen minimum vnějších signálů, že k němu dochází, je velmi nebezpečné. Může skrytě probíhat i několik dní uvnitř uzavřené konstrukce a způsobit tak rozsáhlé škody. Z vlastní praxe uvádím příklad žhnutí nosných trámů stropu nad 1. nadzemním podlažím rekreačního objektu. Trámy byly v konstrukci stropu zdola uzavřené prkenným podhledem, omítnutým na rákosovou rohož a shora uzavřené prkennou podlahou dalšího podlaží. Uživatelé objektu dva dny cítili zápach páleného dřeva, ale nemohli nic najít, zatímco jim žhnutí pod nohama zeslabovalo nosnou konstrukci. V tomto případě bylo žhnutí nebezpečné hned třemi způsoby:

- a) poškozovalo nosnou konstrukci stropu, což směřovalo k jejímu propadnutí,
- b) produkovalo zplodiny nedokonalého hoření, schopné otrávit živé organismy,
- c) hrozilo vypuknutím intenzivního požáru.

Produkty hoření, které mohou mít určitou vypovídající hodnotu během vyšetřování požárů, jsou zplodiny hoření. Jedná se o směsi částic uhlíku, prachu a hořlavých plynů (popel, kouř, dým, kouřové plyny). V podstatě se dá říci, že produkty hoření mohou vyšetřovatelům HZS ČR zmapovat situaci, ke které došlo během samotného požáru, neboť se jedná o ohniskové

příznaky, jež se zpravidla nachází nad kriminalistickými ohnisky. Může se jednat o stopy či indicie, např. ohniskový kužel v prostoru kriminalistického ohniska, kouřové mapy na konstrukcích objektu, viz níže znázorněné schéma rozdělení kouřových zplodin.³

Obrázek 2 – Ohniskové příznaky nad kriminalistickým ohniskem.
Zdroj vlastní.

³ BRUMOVSKÁ, Irena. *Speciální chemie pro požární ochranu: učební texty*. 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2008, s. 24. ISBN 978-80-86640-88-4.

1.1.3 Ohnisko požáru

Během celého průběhu požáru jej doprovází příznaky hoření, kterými jsou zejména plameny, kouř a teplo. Dle těchto příznaků lze stanovit ohniska požáru, a to kriminalistické, laické (svědecké) a požární. Kriminalistické ohnisko požáru je místo, kde došlo k prvotnímu hoření, tedy k iniciaci, a jeho přesné určení je jednou ze základních podmínek k objasnění příčiny vzniku požáru. Kriminalistické ohnisko je tedy ze všech tří ohnisek nejdůležitější. Při vyhledávání a určování kriminalistického ohniska má nezřídka rozhodující význam stav konstrukcí zasaženého objektu, hořlavých materiálů, látek či vybavení, které se v prostoru požářiště vyskytují. Všechna uvedená ohniska mohou být totožná, popř. ohnisek může být i více, a tudíž není v zásadě podmíněné, aby bylo jen jedno ohnisko od každého druhu.

- Svědecké (laické) ohnisko požáru

Prostor, ve kterém byly svědky poprvé zpozorovány příznaky požáru. Takovými svědky jsou předně osoby, které se nacházejí v bezprostřední blízkosti požářiště, požár samy uhasily nebo ohlásily na linku tísňového volání. Tyto osoby sdělují vyšetřovatelům HZS ČR a Policie ČR řadu prvotních informací, které mohou být důležité pro další postup při vyšetřování, např. určení místa, z něhož byl požár zpozorován, nebo označení prostoru, kde byly zřetelné prvotní příznaky požáru. Svědecké informace mohou ozřejmit rozsah požáru, jeho následné šíření, v jakém prostoru byl viditelný kouř, zdali byl požár doprovázen světelnými či zvukovými efekty a jaké zbarvení měl plamen či kouř. Ne vždy je svědecké ohnisko totožné s ohniskem kriminalistickým, ba naopak, takových případů bývá minimum. Při vzniku se požár většinou příliš neprojevuje. Nenápadně se rozhořívá a teprve když při šíření napadne nějakou snadno hořlavou látku, která hoří intenzivně, nabývá výrazně viditelné podoby a je možné ho zpozorovat. K tomu je namístě taktéž upozornit, že případné svědectví o plamenném hoření objektu zasaženého ze dvou stran nemusí znamenat nutně dvě samostatná a na sobě nezávislá kriminalistická ohniska, jež by v počáteční fázi vyšetřování poukazovala

na úmyslné založení požáru. Mohlo by se totiž naopak jednat o skryté šíření plamenného hoření uvnitř objektu, a to z jednoho prostoru.

Obrázek 3 – Svědecké ohnisko, fotografie pořízená svědkem požáru prostřednictvím mobilního telefonu.⁴

- Požární ohnisko

Prostor s nejvyšší intenzitou hoření, zpravidla bývá v místě, kde byly nahromaděny hořlavé látky či se tam vyskytovaly hořlavé látky s vysokou intenzitou hoření (hořlavé kapaliny nebo plyny). V takovémto ohnisku může docházet k dlouhodobému tepelnému působení, což může vést i k deformacím nosných konstrukcí objektu. Z hlediska zjišťování příčiny požáru je požární ohnisko „nebezpečné“, protože je snadno zaměnitelné za kriminalistické ohnisko i v případech, že se s ním neshoduje.

⁴ Fotografie pořídil a poskytl myslivec, který v brzkých ranních hodinách projížděl odlehlou a zasněženou obcí do svého revíru. Vzhledem k následné totální destrukci celé střechy hostince, ke které došlo v době ještě před příjezdem jednotek HZS Ústeckého kraje, byla tato fotografie určitým vodítkem k následnému vyšetřování příčiny požáru. Ohledání bylo směřováno do prostoru plamenného hoření, které bylo zadokumentováno svědkem na mobilní telefon. Fotografie byla svědkem během vyšetřování požáru předána vyšetřovateli HZS Ústeckého kraje. Kriminalistické ohnisko bylo poté určeno v místě technicky nevyhovujícího komínového tělesa, které bylo v zimním období provozováno.

- Kriminalistické ohnisko

Prostor, a dá se říci, konkrétní místo, ve kterém došlo k iniciaci požáru. V tomto ohnisku se nachází důležité stopy (kriminalistické stopy nebo vzorky), jež slouží k řádnému objasnění příčiny vzniku požáru, popř. konkrétnímu motivu pachatele. Vyhledané a zajištěné kriminalistické stopy či vzorky mohou být následně podrobeny expertiznímu zkoumání v odborných pracovištích Policie ČR či HZS ČR. Výsledky zkoumání bývají zpracovány do odborných vyjádření či znaleckých posudků, jež následně slouží v rámci trestního řízení jako důkazní prostředky. Nejtypičtějším příznakem k určení kriminalistického ohniska požáru je ohniskový kužel, který vzniká nad ohniskem v důsledku intenzivního tepleného a plamenného účinku. Ohniskový kužel, popř. jiné ohniskové příznaky se mohou vyskytovat na konstrukcích požárem zasaženého objektu, ale i na zařízeních nebo na zařizovacích předmětech. Taktéž lze lokalizovat ohniskovou zónu prostřednictvím částečně zřícených konstrukcí, tedy v prostoru s nejvyšší degradací materiálů. Totéž lze ovšem říci i o ohnisku požárním, proto může být požární ohnisko při zjišťování příčiny požáru pro vyšetřovatele zavádějící.

Obrázek 4 – Kriminalistické ohnisko a směr šíření požáru (vnější prostředí).
Zdroj vlastní.

Obrázek 5 – Kriminalistické ohnisko a směr šíření požáru (uvnitř objektu).
Zdroj vlastní.

1.2 Vyšetřování požárů

Vyšetřování požáru včetně zjištění a stanovení příčiny jeho vzniku je podmíněno provedením dílčích vyšetřovacích úkonů, zahrnujících jednak ohledání požářiště, zkoumání vyhledaných a zajištěných kriminalistických stop, popř. vzorků, dále zkoumání a vyhodnocování všech skutečností zjištěných během celého průběhu vyšetřování požáru, zkoumání všech okolností mající příčinný vztah k vyšetřovanému požáru, provádění vyšetřovacích pokusů, výslechů poškozených osob, podezřelých osob a svědků. Dle stávajících interních předpisů HZS ČR je vyšetřování požáru souhrn úkonů směřujících k objektivnímu zjištění příčiny vzniku požáru. V návaznosti na legislativu, konkrétně § 26 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 31 odst. 1 písm. f) zákona o požární ochraně, je vyšetřování, resp. zjišťování příčin vzniku požárů, výkonem státního požárního dozoru, ke kterému je věcně příslušný HZS kraje. Podrobnosti ohledně této formy výkonu státního požárního dozoru blíže upravuje § 50 a § 51 vyhlášky č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), ve znění vyhlášky č. 221/2014 Sb. Poslední dvě zmíněná ustanovení vymezují zejména ty skutečnosti, které se

v rámci vyšetřování příčiny vzniku požáru zjišťují,⁵ kdy výsledky těchto zjištění jsou zpracovány v odborném vyjádření či znaleckém posudku, a dále dokumentaci, která z hlediska vyšetřování požárů tvoří dokumentaci o výkonu státního požárního dozoru.⁶ Takto zpracovaná dokumentace je poskytována Policii ČR k dalšímu šetření události.

Policejní orgán plní jednotlivé nebo dílčí úkony v přestupkovém a trestním řízení. V průběhu přípravného řízení trestního postupuje dle zásady oficiality, zásady materiální pravdy, zásady vyhledávací, zásady přiměřenosti a zdrženlivosti. V přípravném řízení trestním policejní orgán prověřuje a objasňuje všechny skutečnosti nasvědčující tomu, že došlo ke spáchání trestného činu, kdy se jedná o proces opatřování a hodnocení důkazů. Jestliže policejní orgán dojde k závěru, že došlo ke spáchání trestného činu a že jej vyšší mírou pravděpodobnosti spáchala určitá osoba, rozhodne o zahájení trestního stíhání.

1.2.1 Vyšetřovatel požárů

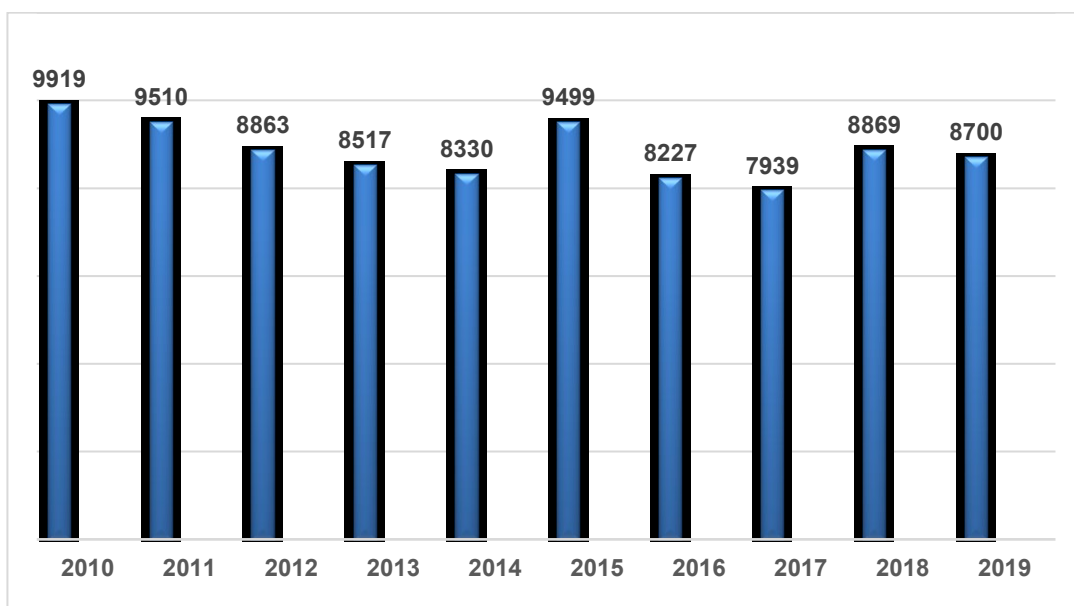
Na vyšetřování požárů se podílí Policie ČR a HZS ČR. Zásadní rozdíl mezi vyšetřovatelem policejního orgánu a vyšetřovatelem HZS ČR je v jejich věcné příslušnosti, která je legislativně upravena. Hlavní náplní a úkolem vyšetřovatele HZS ČR je zjištění příčiny vzniku požáru, což znamená, že při zjišťování příčiny vzniku požáru není podstatné, kdo požár způsobil, nýbrž pouze, jakým způsobem byl iniciován. Na základě zjištěné příčiny vzniku požáru ze strany HZS ČR provádí policejní orgán další úkony, např. stanovuje míru zavinění konkrétní osoby, kvalifikuje skutek jako přestupek, který následně oznamuje k projednání místně příslušnému HZS kraje, nebo jako trestný čin, pro který dále zahajuje úkony trestního

⁵ Viz § 50 odst. 1 písm. a) až h) vyhlášky o požární prevenci – Při zjišťování příčin vzniku požárů se zjišťuje místo a doba vzniku požáru, osoba, u které požár vznikl, příčina vzniku požáru včetně možných verzí, okolnosti mající vliv na šíření požáru včetně dodržení podmínek požární bezpečnosti stavby, vyplývajících z ověřené projektové dokumentace, následky požáru, jako jsou předběžná způsobená škoda, zraněné a usmrcené osoby, výše uchráněných hodnot při hasebním zásahu, porušení předpisů o požární ochraně a jiné okolnosti nezbytné pro zjištění příčiny vzniku požáru.

⁶ Viz § 51 písm. e) vyhlášky o požární prevenci – O výkonu státního požárního dozoru se vede dokumentace, kterou tvoří odborné vyjádření, spisy o požárech, popřípadě znalecké posudky, statistika událostí a další dokumentace o zjišťování příčin vzniku požárů.

řízení v souladu s § 158 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“).

Vyšetřovatelem požárů HZS ČR, resp. HZS kraje je příslušník, který má platné osvědčení v oboru požární prevence a je plně způsobilý k provádění úkonů souvisejících se zjišťováním příčin vzniku požárů a tyto úkony provádí v souladu s platnými právními předpisy a interními akty řízení. Měl by disponovat základními znalostmi o principech vznícení a hoření a měl by být schopen je používat při interpretaci důkazů při tvorbě závěrů týkajících se vzniku a příčiny požáru. Služba vyšetřování požárů HZS krajů je zajišťována nepřetržitě na základě rozpisu služeb. K taxativně vymezeným požárům zpracovávají vyšetřovatelé předepsanou spisovou dokumentaci – spisy o požárech, které obsahují zejména odborná vyjádření a fotografickou,⁷ popř. topografickou dokumentaci.

Graf 1 – Celkové počty spisů o požárech zpracovaných vyšetřovateli požárů HZS ČR za období 2010–2019.⁸

⁷ Fotodokumentace je zpracovávána na základě § 26 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 31 odst. 1 písm. f) zákona o požární ochraně a v návaznosti na § 51 písm. e) vyhlášky o požární prevenci.

⁸ Statistické údaje byly získány z veřejně přístupného internetového portálu <https://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasicskeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>.

V rámci HZS ČR se rozlišují tři skupiny vyšetřovatelů požárů:

- Základní vyšetřovatel

Příslušník HZS ČR s odbornou způsobilostí k vyšetřování požárů, který má vyšetřování požárů jako hlavní nebo převažující náplň činnosti. K taxativně uvedeným požárům zpracovává předepsanou písemnou dokumentaci, zejména odborné vyjádření. Zjištěné údaje, a to ke všem požárům, bez zbytečného odkladu zadává do informačního systému HZS ČR „Statistické sledování událostí“.

- Ostatní vyšetřovatel

Příslušník HZS ČR, který má platnou odbornou způsobilost k vyšetřování požárů, avšak nemá vyšetřování požárů jako hlavní nebo převažující náplň činnosti. Může se jednat o příslušníky služebně zařazené na úseku prevence, ochrany obyvatelstva, krizového řízení nebo na úseku integrovaného záchranného systému. Jedná se o tzv. dubléry, kteří jsou ustanoveni rozpisem služeb. Ostatní vyšetřovatelé slouží zásadně mimo základní dobu služby.

- Určený vyšetřovatel

Rozpisem služeb určený vyšetřovatel k plnění úkonů při vyšetřování požárů v dané době. Během ohledání požářiště provádí fotodokumentační činnost, vyhledává a určuje kriminalistické ohnisko a dle situace stanovuje příčinu vzniku požáru. Následně vyhotovuje písemný záznam, do něhož zaznamenává všechny podstatné skutečnosti a okolnosti zjištěné v souvislosti s příčinou vzniku požáru, fotografickou a popř. topografickou dokumentaci, kterou předává základnímu vyšetřovateli (pouze pokud určeným vyšetřovatelem není přímo základní vyšetřovatel požárů).

Vyšetřovatelé požárů by měli být při své činnosti vybaveni základními odbornými znalostmi požárně-technických charakteristik hořlavých látek, podmínek šíření požáru, výměny plynů na místě požáru. Taktéž by měli znát charakteristiky stavebních konstrukcí v souvislosti s jejich požární odolností a v neposlední řadě základní kriminalisticko-technické a kriminalisticko-

taktické metody. Samostatně musí být schopni interpretovat zjištěné poznatky a důkazy a být schopni tvořit závěry týkající se vzniku a příčin požárů.

V rámci Policie ČR vyšetřuje požáry příslušník Služby kriminální policie a vyšetřování, zařazen na oddělení obecné kriminality, ať již krajského ředitelství či územního odboru Policie ČR, jemuž je vyšetřování požárů přiděleno. Úkony související s vyšetřováním požárů, nevyjímaje šetření na místě a ohledání požářiště, však provádí kterýkoliv policista při výkonu své služby, kdy se zpravidla jedná o policisty obvodních nebo místních oddělení, kteří k dané události vyjíždí neprodleně po ohlášení.

Jak již naznačeno, zabývá se policejní orgán předně objasněním skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, jehož znaky jsou popsány v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), a zjišťuje pachatele těchto trestných činů. Přitom postupuje v souladu s trestním řádem, dalšími právními předpisy a interními akty řízení. V přípravném řízení může vyžadovat kromě dalšího např. odborná vyjádření a znalecké posudky, a to včetně zpracovaných vyšetřovateli požárů HZS ČR.

1.3 Policie České republiky

Policie České republiky (dále jen „policie“) je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor. Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropské unie nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.⁹

Policie ČR je podřízena Ministerstvu vnitra České republiky a dělí se na útvary. Žádný z útvarů však není organizační součástí daného ministerstva, jako je tomu v případě HZS ČR, viz níže. Těmito útvary jsou Policejní

⁹ § 1 a § 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

prezidium České republiky,¹⁰ útvary policie s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajských ředitelství.

1.4 Hasičský záchranný sbor České republiky

*Hasičský záchranný sbor České republiky je jednotný bezpečnostní sbor, jehož základním úkolem je chránit životy a zdraví obyvatel, životní prostředí, zvířata a majetek před požáry a jinými mimořádnými událostmi a krizovými situacemi.*¹¹

HZS ČR tvoří generální ředitelství hasičského záchranného sboru,¹² které je organizační součástí Ministerstva vnitra České republiky, dále 14 hasičských záchranných sborů krajů, jež jsou organizačními složkami státu. HZS krajů se pak člení na jednotlivé územní odbory, které však nejsou samostatným orgánem ani organizačním článkem státu. Pokud tedy činí úkony příslušníci pod hlavičkou územního odboru, činí tak jménem HZS kraje.

HZS ČR dále tvoří Záchranný útvar HZS ČR se sídlem v Hlučíně a Střední odborná škola požární ochrany a vyšší odborná škola požární ochrany ve Frýdku-Místku, Technický ústav požární ochrany v Praze, Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč a chemické laboratoře.

¹⁰ V čele Policejního prezidia České republiky stojí policejní prezident, v současné době brig. gen. Mgr. Jan Švejdar.

¹¹ § 1 odst. 1 zákona č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), ve znění pozdějších předpisů.

¹² V čele generálního ředitelství HZS ČR stojí generální ředitel, v současné době genpor. Ing. Drahošlav Ryba.

2 Legislativa upravující vyšetřování požárů

Příslušníci Policie ČR a vyšetřovatelé požárů HZS ČR musí během jednotlivých úkonů při vyšetřování požárů vycházet z legislativní úpravy, která je zakotvena v právních předpisech, a to jak v zákonné, tak podzákonné rovině. Kromě toho jsou příslušníci Policie ČR a HZS ČR vázáni interními akty řízení, vydanými příslušnými bezpečnostními sbory. Nad rámec již zmíněného byla v roce 2005 v oblasti vyšetřování požárů uzavřena „Dohoda o součinnosti mezi Policií České republiky a Hasičským záchranným sborem České republiky“.¹³

2.1 Legislativa a další předpisy Policie ČR

Příslušníci Policie ČR vychází při vyšetřování požárů předně z následujících právních a dalších předpisů:

- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů;
- Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100 ze dne 21. června 2018, o kriminalistickotechnické činnosti;
- Pokyn policejního prezidenta č. 103 ze dne 28. května 2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení;

¹³ Dohoda č.j. PPR-472/NTR-2004, č.j. PO-157/PRE-2005 platná a účinná dnem 12. července 2005, podepsaná genmjr. Ing. Miroslavem Štěpánem, generálním ředitelem HZS ČR a náměstkem ministra vnitra a genpor. JUDr. Jiřím Kolářem, policejním prezidentem. Podpisem této dohody byla zrušena v plném rozsahu dohoda č.j. PO-1270/I-96, ÚVV-493/20-96 a č.j. PPR-92/RPP-96 ze dne 4. října 1996.

- Pokyn ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 119 ze dne 29. prosince 2017, o provádění služební kynologie;
- Pokyn policejního prezidenta č. 145 ze dne 8. července 2014, kterým se upravuje činnost služební kynologie;
- Dohoda o součinnosti mezi Policií České republiky a Hasičským záchranným sborem České republiky ze dne 12. července 2005.

2.2 Legislativa a další předpisy HZS ČR

Vyšetřovatelé HZS ČR zjišťují příčiny vzniku požárů v rámci výkonu státního požárního dozoru, a to zejména v návaznosti na tyto právní a další předpisy:

- Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), ve znění pozdějších předpisů;
- Vyhláška č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), ve znění vyhlášky č. 221/2014 Sb.;
- Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky č. 46 ze dne 7. října 2013, kterým se stanoví postup Hasičského záchranného sboru ČR při zjišťování příčin vzniku požárů (v současné době připravován nový, který stávající plně nahradí);
- Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky č. 49 ze dne 29. listopadu 2016, kterým se stanoví působnost a úkoly chemických laboratoří Hasičského záchranného sboru České republiky;
- Dohoda o součinnosti mezi Policií České republiky a Hasičským záchranným sborem České republiky ze dne 12. července 2005.

3 Specializovaná pracoviště při vyšetřování požárů

3.1 Specializovaná pracoviště Policie ČR

3.1.1 Kriminalistický ústav

Kriminalistický ústav je policejním útvar s celostátní působností. Jedná se o vědecký ústav kvalifikovaný pro výkon znalecké činnosti v oboru kriminalistika, elektrotechnika, chemie, písmoznalectví, strojírenství. V rámci kriminalisticko-technické činnosti zpracovává znalecké posudky a odborná vyjádření. Pracovníci tohoto specializovaného pracoviště se mohou dle povahy vyšetřovaného požáru účastnit ohledání požářiště.

3.1.2 Odbor kriminalistické techniky a expertiz

Tento odbor je součástí jednotlivých krajských ředitelství Policie ČR, zaměřený na kriminalisticko-technickou a expertizní činnost. V souvislosti se zjišťováním příčin vzniku požárů zkoumá zajištěné stopy z požářišť a na základě expertizní činnosti vypracovává pro potřeby orgánů činných v trestním řízení odborná vyjádření či znalecké posudky.

3.1.3 Oddělení kriminalistické techniky

Oddělení kriminalistické techniky je součástí služby kriminální policie a vyšetřování jednotlivých územních odborů krajských ředitelství Policie ČR. Kriminalistickým technikem tohoto oddělení je odborně způsobilý policista, který při výkonu své služby vykonává kriminalisticko-technickou činnost. Během ohledání požářiště úzce spolupracuje s vyšetřovatelem požárů HZS ČR, s nímž ve vzájemné součinnosti ohledání provádí, vyhledává, dokumentuje a zajišťuje stopy nesoucí jakoukoliv důkazní hodnotu k vyšetřovanému požáru. Tyto neprodleně dopravuje do specializovaných pracovišť Policie ČR, popř. HZS ČR k expertiznímu zkoumání.

3.1.4 Služební kynologie

Služební kynologie je při plnění služebních úkolů nedílnou součástí Policie ČR. Pro potřeby vyšetřování požárů, obzvláště pak pro potřeby vyhledávání a detekci kriminalistických latentních stop (akcelerantů hoření na bázi aromatických uhlovodíků či jiných chemických látek), vyskytujících se v prostoru požářiště, jsou nepostradatelnými a nenahraditelnými služební psi. Tito jsou vycvičeni pro speciální kynologickou činnost, spočívající právě ve výše zmíněných úkonech.

Služební pes, určený na vyhledávání akcelerantů hoření, musí být vhodné povahy vzhledem ke specializované a náročné činnosti. Nesmí být bojácný, jevit známky agresivity a musí být sebejistý, neboť se v rámci svého služebního nasazení pohybuje v prostoru požářišť, ve kterých se často nachází povrchy různého druhu, rošty, ostré předměty a prohořelé vodorovné konstrukce. Nezřídka je služební pes společně s psovodem dopravován do prostoru požářiště pomocí automobilové plošiny nebo žebříku, pohybuje se ve výškách (půdní prostory, střechy, byty ve vyšších nadzemních podlažích), a tudíž by neměl být ovlivňován vnějším prostředím. Služební pes vycvičený pro vyhledávání akcelerantů hoření musí úspěšně složit zkoušku „SA“, kterou každoročně obhájí a je mu opakovaně udělován Atest.

Detekce akcelerantů hoření, chemických hořlavých látek (hořlavin) v prostoru požářiště, je jednou z kriminalistických metod používaných při vyšetřování požárů. Při této metodě jsou vzhledem k vysoké citlivosti čichového ústrojí na požářištích nasazováni služební policejní psi, kteří jsou schopni vyhledat akcelerant i ve velmi nízké koncentraci a v extrémně složitém či rozsáhlém prostoru požářiště.

Takto vycvičení služební psi mohou být využíváni i při operativním prověřování osob, které se pohybují nebo se zdržují v blízkosti požáru, jelikož se mezi těmito osobami může vyskytovat případný pachatel, jenž požár založil úmyslně s pomocí hořlaviny. Policejní psovod může mezi těmito osobami procházet se služebním psem a v případě identifikace akcelerantu u konkrétní osoby, kriminalistický technik neprodleně provede další nezbytné úkony, spočívající např. ve stěrech z rukou osob, a to za užití vhodného

materiálu. Taktéž může policejní orgán vyzvat danou osobu k vydání oděvu a obuvi. Zajištěné stopy je nutné z důvodu možné kontaminace neprodleně podrobit chemické expertize. Po každém nasazení služebního psa zpracovává policejní psovod „Záznam o použití služebního psa“.¹⁴

Obrázek 6 – Služební pes při vyhledávání akceleraantů hoření v prostoru požářiště.¹⁵ Zdroj vlastní.

3.1.5 Pyrotechnická služba

Výkonný útvar Policie ČR, který má celorepublikovou působnost. Policejní pyrotechnici provádí, případně se účastní ohledání místa, kde došlo k výbuchu s následným požárem, nebo místa požáru, kde byly nalezeny výbušniny, jejich fragmenty, nástražné výbušné systémy či munice.

Kriminalistická pyrotechnika je vědní obor kriminalistické techniky zkoumající zákonitosti vzniku a zániku stop při používání výbušných systémů při páchání protispolečenské činnosti s cílem vypracovávat účinné metody a prostředky potřebné pro plnění úkolů na tomto úseku kriminalisticko-bezpečnostní praxe.¹⁶

¹⁴ Viz příloha č. 2 této práce.

¹⁵ V současné době je napříč všemi krajskými ředitelstvími Policie ČR atestováno na vyhledávání akceleraantů hoření celkem 41 služebních psů.

¹⁶ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 362. ISBN 978-80-7380-409-1.

3.2 Specializovaná pracoviště HZS ČR

3.2.1 Technický ústav požární ochrany

Technický ústav požární ochrany, organizační součást Ministerstva vnitra – generálního ředitelství HZS ČR, je znalecký ústav v oboru požární ochrany s celostátní působností. V oboru požární ochrany je zaměřen na příčiny požárů, hořlavost materiálů a výrobků, toxicitu plyných zplodin hoření a na technické prostředky požární ochrany. Provádí požárně technické expertizy, zpracovává odborná vyjádření a znalecké posudky. Základní činností oddělení požárně technických expertiz je provádět požárně technické expertizy v souvislosti se zjišťováním příčin požárů a poskytovat technickou pomoc HZS krajů. Podílí se na ohledání požářišť, kde spolupracuje s vyšetřovateli HZS ČR a s příslušníky Policie ČR.

3.2.2 Chemické laboratoře

HZS ČR disponuje celkem pěti chemickými laboratořemi, kterými jsou:

- Chemická laboratoř HZS Plzeňského kraje v Třemošné u Plzně,
- Chemická laboratoř HZS Středočeského kraje v Kamenici,
- Chemická laboratoř HZS Jihomoravského kraje v Tišnově,
- Chemická laboratoř HZS Moravskoslezského kraje ve Frenštátu pod Radhoštěm,
- Chemická laboratoř Institutu ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.

Tyto chemické laboratoře zabezpečují nepřetržitou pohotovost výjezdové skupiny k zásahu. Pracovník chemické laboratoře musí splňovat odbornou, fyzickou a zdravotní způsobilost a musí být nositelem dýchací techniky. Hlavními úkoly chemických laboratoří jsou v souvislosti s vyšetřováním požárů zejména odběr vzorků nebo výrobků v místě požáru, expertizní činnost v oblasti identifikace akcelerantů hoření, identifikace neznámých látek a zjišťování materiálové podstaty látek pro účely stanovení příčin vzniku

požáru.¹⁷ Chemické laboratoře jsou pravidelně využívány orgány činnými v trestním řízení, pro které v rámci součinnosti při vyšetřování požárů expertizní činností vyhodnocují zajištěné chemické stopy, jejichž výsledky v podobě odborných vyjádření slouží jako důkazní prostředky před soudy.

3.2.3 Institut Lázně Bohdaneč

Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč je odborný orgán Ministerstva vnitra – generálního ředitelství HZS ČR, který v oblasti specializované činnosti poskytuje expertizní, informační a konzultační činnost pro potřeby HZS ČR a dalších složek integrovaného záchranného systému, včetně spolupráce na úrovni mezinárodní. Dále disponuje výjezdovou skupinou, jež během nepřetržité připravenosti plní poradenskou a expertizní činnost HZS ČR. Provádí nejen fyzikálně-technické zkoumání vzorků zajištěných na požářištích, ale také dle potřeb realizuje rekonstrukci požárů pomocí modelových zkoušek. Pracovníci institutu se mohou účastnit ohledání požářiště a odebírat vzorky, na požářišti provádět fotodokumentační činnost včetně laserového skenování, během kterého zpracovávají a vytváří 3D digitalizaci místa požáru. Taktéž provádí expertizní činnost a na základě výsledků zkoumání zajištěných vzorků zpracovávají odborná vyjádření.

3.2.4 Další subjekty při vyšetřování požárů

Během vyšetřování požárů může být dle potřeby vyžadována odborná pomoc dalších specialistů, kteří jsou znalí v dané problematice, jež přímo souvisí s vyšetřovaným požárem (může se jednat o specifické inženýrské, medicínské nebo vědecké obory). Tito poté na základě svých odborných dovedností a praktických zkušeností mohou přispět ke zdárnému vyšetření a objasnění konkrétní příčiny požáru. Takovými specialisty jsou předně soudní znalci a konzultanti ve smyslu trestního řádu.

¹⁷ Viz čl. 2 odst. 1 písm. m) pokynu generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky č. 49 ze dne 29. listopadu 2016, kterým se stanoví působnost a úkoly chemických laboratoří Hasičského záchranného sboru České republiky, kde jsou upraveny hlavní úkoly chemických laboratoří.

3.2.4.1 Soudní znalec

Jedná se o osobu zapsanou v seznamu znalců, který vedou krajské soudy. V určitých případech může být znalec ustanoven v návaznosti na § 24 odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů,¹⁸ ad hoc, tedy bez toho, aniž by byl v seznamu znalců zapsán.

Soudního znalce přibere policejní orgán opatřením podle § 105 trestního řádu. Součástí daného opatření jsou otázky, na které je třeba, aby znalec příslušného oboru ve svém posudku odpověděl. Vypracování znaleckého posudku může krom orgánů činných v trestním řízení zajistit a následně v průběhu trestního řízení předložit též obviněný, resp. obžalovaný (dle stádia trestního řízení), či poškozený, aby tak prokázali svá tvrzení. V případě pochybností, zejména jsou-li předloženy dva znalecké posudky, jejichž závěry si odporují, může být uloženo vypracování dalšího posudku, tzv. revizního znaleckého posudku. Co se týče náležitostí znaleckého posudku, skládá se ze tří částí, a to nálezu, posudku a znalecké doložky.

3.2.4.2 Konzultant

V odůvodněných případech může policejní orgán či státní zástupce využít konzultanta, který má znalosti ze speciálního oboru. Tímto konzultantem může být i vyšetřovatel HZS ČR. Odborné znalosti konzultanta však lze využít dle § 157 odst. 3 trestního řádu pouze v závažných a skutkově složitých věcech. O přibrání konzultanta sepíše dle citovaného ustanovení trestního řádu policejní orgán či státní zástupce vždy úřední záznam. Za určitých podmínek může být konzultant přítomen při provádění úkonů trestního řízení, ale výhradně v rozsahu nezbytném pro výkon své funkce. Do provádění úkonů však nesmí v žádném případě zasahovat. Pokud by tak učinil, mohlo by se jednat až o zásadní procesní pochybení, mající pro trestní řízení závažné následky. Konkrétně se může konzultant účastnit vyšetřovacího pokusu dle § 104c trestního řádu, rekonstrukce dle § 104d trestního řádu, проверки na místě dle § 104e trestního řádu apod.

¹⁸ Dne 09.10.2019 nabyl platnosti nový zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, jenž nabyde účinnosti k 01.01.2021.

4 Požáry z hlediska jejich příčin

Během vyšetřování požárů je důležité vyhledat důkazy vedoucí k přesnému stanovení příčiny vzniku požáru, případně zjištění míry zavinění osoby pachatele. Je zásadní, aby bylo již na počátku vyšetřování k požáru přistupováno s vědomím, že mohl být způsoben v důsledku úmyslného jednání, a situaci na místě požáru nepodceňovat. Následně postupným vyhodnocováním zajištěných kriminalistických stop či dalších, ve věci získaných důkazů, lze připustit verzi nedbalostního jednání, technické závady nebo jiné příčiny vzniku požáru. Základním cílem vyšetřování požárů je tedy určit kriminalistické ohnisko, vyhledat a zajistit kriminalistické stopy, zjistit a prokázat příčinu vzniku požáru a dále objasnit, která konkrétní osoba je za iniciaci požáru odpovědná.

4.1 Požáry založené úmyslným jednáním

Jednotlivé motivy požárů je nutno brát v úvahu již při vytyčování verzí v počátku vyšetřování. Motivы a pohnutky pachatelů nemusí být vždy jednoznačně vyhraněné, ale ve spoustě případů se mohou vzájemně prolínat.

- Skutečnosti nasvědčující úmyslnému založení požáru
 - ✓ zjištění vícero kriminalistických ohnisek, která jsou od sebe izolována,
 - ✓ stopy po násilném vniknutí do objektu,
 - ✓ stopy po použití hořlavých kapalin či jiných akceleračních hoření,
 - ✓ nález nástrojů, které se před požárem na místě nenacházely, mechanické poškození či zásah do technických zařízení,
 - ✓ zjištění změn konfigurace zařízení oproti stavu před požárem (např. nahromadění hořlavého nábytku na jedno místo).

Prokazování úmyslného založení požáru nebývá při jeho vyšetřování jednoduché. Stopy vedoucí k objasnění úmyslného jednání mohou být v místě požáru znehodnoceny samotným požárem, hasebními pracemi

zasahujících jednotek požární ochrany či úmyslným jednáním pachatele, a tudíž bývá jejich vyhledání komplikované. Jestliže jsou již v počátku vyšetřování požáru známé poznatky, které důvodně nasvědčují úmyslnému jednání, je taktéž důležité odhalit osobnostní rysy případného pachatele, který požár založil. Osobnostní rysy pachatele a jeho motiv lze odvodit ze způsobu založení požáru (použitý iniciátor, jeho množství, rozmístění, popř. účinnost). Obdobně mohou být důležité poznatky svědků nebo poškozených osob, dále i poznatky zjištěné z charakteru požárem zasaženého objektu.

Motivy pachatelů při úmyslném zakládání požárů mohou být klasické, netypické či nepředvídatelné. Mezi nejčastější motivy pachatelů patří zejména:

- Msta

Jedná se především o vztahy a rozpory mezi lidmi (např. spory mezi sousedy, rodinnými příslušníky, vztahy mezi spolupracovníky, mezi nadřízeným a podřízeným, milenecké vztahy). Pachatelem bývá emocionální osoba se sklony k agresi. Tento motiv patří jednoznačně na přední místa. U pachatelů se jedná o vnitřní stav, kdy vzájemné rozpory neumějí nebo nechtějí řešit přijatelnou formou, tedy o vyvrcholení sporů vzniklých mezi jednotlivými rodinnými příslušníky, rozvedenými manželi, rodiči a dětmi, odmítnutými milenci, mezi sousedy, spolupracovníky na jednom pracovišti apod. Nemalou roli v této oblasti hraje i závist. Další roli v rozhodování pachatele může mít také výkon veřejných či politických funkcí. Ve většině těchto případů dochází ke spáchání trestného činu, resp. k založení požáru pod vlivem alkoholu, který otupuje zábrany a zvyšuje vznětlivost a agresivitu pachatele.

- Vydírání

Tohoto jednání se může dopustit jak jediná osoba, tak i organizovaná skupina. Může se jednat o způsob směřující k finančnímu zisku, např. tzv. výpalné. Dalším důvodem vydírání může být zastrašování vlastníka zničením majetku požárem s cílem donutit ho k žádoucímu chování. Nejde tedy přímo o fyzickou likvidaci konkrétní osoby, ale o jasný a nekompromisní

signál, že vlastník zapálené věci má změnit způsob svého chování nebo svůj postoj.

- Zakrytí jiné trestné činnosti

Snaha pachatele či pachatelů zakrýt požárem předešlou trestnou činnost. V těchto případech sleduje pachatel založením požáru zakrytí především majetkové kriminality (znehodnocení materiálních kriminalistických stop vytvořených během vloupání do objektů, krádeží dopravních prostředků aj.), násilné kriminality (znehodnocení kriminalistických stop v souvislosti se zvláště závažnými zločiny, např. vraždy), popř. i kriminality hospodářské (znehodnocení písemných smluv zakládajících majetková práva, účetních dokladů, faktur apod.). Pachatel tedy koná s rozmyslem a jediným cílem jeho jednání je, aby požár zničil veškeré stopy a původní trestná činnost zůstala utajena.

- Pojistný podvod

Tento motiv je v oblasti vyšetřování požárů relativně nový a jeho význam posílil až v době, kdy se pojištění stalo běžnou součástí života takřka všeho obyvatelstva. V případě založení požáru pachatel sleduje hmotný efekt a získání finančních prostředků. K pojišťovacím podvodům dochází především u majetku fyzických osob, avšak nelze vyloučit stejné pohnutky i u objektů průmyslových, výrobních apod., kdy se např. majitelé nebo provozovatelé snaží zajistit lepší finanční situaci v době, kdy je společnost v úpadku, resp. platební neschopnosti, nebo jen potřebuje obnovit či modernizovat technologické zařízení.

Pojistným podvodem se rozumí jednání, kterého se dopouštějí fyzické nebo právnické osoby za účelem získání prospěchu nebo obohacení se na úkor pojišťovny. Pojistný podvod je posuzován jako trestný čin podle § 210 trestního zákoníku – pachatel může být odsouzen k trestu odnětí svobody ve výši až 10 let. Pojistného podvodu se dopustí každý, kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo uplatnění nároku na pojistné plnění uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí nebo

*úmyslně vyvolá pojistnou událost nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu.*¹⁹

- Sklony pachatele k pyromanii, sexuální pohnutky a další duševní poruchy

Není pochyb o existenci pyromanie jakožto nemoci, která bohužel v příčinné souvislosti s požáry nebývá ojedinělá. *„Jedná se o duševní poruchu, pachatel má nutkání k založení požáru, přičemž ho pozorování plamenů sexuálně vzrušuje; po ukojení svého nutkání si zpravidla uvědomí svůj čin, z místa uteče, nebo sám oznámí požár, který „náhodně“ uviděl; jedná se o vysoce společensky nebezpečné jednání a v případě, že pachatel není odhalen a léčen, může tuto činnost provádět opakovaně“.*²⁰ Jinými slovy se jedná o diagnostikovanou poruchu osobnosti a pro takové osoby má oheň do jisté míry vzrušující účinky.

V případě sexuální poruchy pachatele způsobuje pohled do ohně dokonce pohlavní vzrušení a sexuální ukojení. Jestliže pachatel založí požár, zpravidla ho pozoruje a stále se do něj dívá, neboť samotné pozorování plamene je primárním podnětem k jeho sexuálnímu vzrušení. Nutno podotknout, že tito pachatelé nemají a priori v úmyslu způsobit škodu, ale zajistit sami sobě pocit sexuálního ukojení. Osoby s takovými poruchami jsou pro společnost velmi nebezpečné. I u těchto pachatelů může hrát důležitou roli požití alkoholu, který jim dodává odvahu.

Další skupinou pachatelů jsou osoby jednající pod vlivem jiných duševních poruch a úchylek různého stupně.²¹ Pachateli jsou většinou osoby se sníženým intelektem, jež si často následky svého jednání neuvědomují a zapalují předměty bez jakéhokoliv přesného cíle. Řadíme sem i pachatele

¹⁹ <http://www.cap.cz/vse-o-pojisteni/pojisteni-v-praxi/pojistny-podvod>.

²⁰ KONRÁD, Zdeněk, PORADA, Viktor, STRAUS, Jiří a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 414. ISBN 978-80-7380-547-0.

²¹ Požárem způsobeným osobou s duševní poruchou byl např. požár iniciovaný v Domově pro osoby se zdravotním postižením Vejprty „Kavkaz“ dne 19.01.2020.

impulsivní, s agresivními sklony, které i nepatrný podnět rozruší natolik, že jediné východisko vidí v založení požáru.

Z hlediska trestní odpovědnosti těchto osob je policejní orgán povinen vždy zkoumat přičetnost pachatele v návaznosti na § 26 trestního zákoníku, a to vyšetřením duševního stavu podle § 116 trestního řádu.

- Hasičský motiv

Pachatelé s tímto motivem jsou bohužel většinou z řad jednotek sboru dobrovolných hasičů obcí. Jejich snahou je vytvořit příležitost, při níž na sebe upozorní např. mimořádnou aktivitou, obětavostí či statečností během prvotního hasebního zásahu. Věkově se jedná o mladší osoby s určitou duševní poruchou a s cílem získat uznání kolegů a osob z blízkého okolí. Dalším hasičským motivem může být snaha o splnění podmínek pro získání dotací pro hasičskou jednotku zvyšováním počtu výjezdů této jednotky. Dané skutky mají na svědomí příslušníci jednotek sboru dobrovolných hasičů obcí, kteří na sebe berou úlohu zachránců svých mateřských jednotek, balancujících na rozhraní existence a zániku z finančních důvodů.

- Rasový podtext

K požárům založeným s rasovým podtextem dochází na území ČR ojediněle. Nicméně i na území ČR došlo v minulosti k založení požárů s cílem fyzické likvidace osob jiné rasy.²² Takové jednání lze přisuzovat jednotlivcům nebo malým skupinám z jednoho etnika, nepřátelsky naladěným proti populaci jiného rasového původu.

- Sebevražda

S přihlédnutím k bolestivosti způsobu usmrcení zapálením vlastní osoby je pochopitelné, že k takovým případům dochází výjimečně. Jde o případy, kdy je zakladatel požáru rozhodnut ukončit svůj život a jiný způsob je pro něj z nějakých důvodů nedosažitelný, případně je jeho záměrem, aby byl jeho

²² Požárem s rasovým podtextem byl např. požár v obci Vítkov na Opavsku, k němuž došlo v noci ze dne 18. na 19.04.2009. Pachatelé zapálili pomocí 3 zápalných lahví rodinný dům, který obývala romská rodina.

odchod z tohoto světa demonstrativní, nepřehlédnutelný.²³ Pro jistý účinek a pro urychlení bývá v naprosté většině použit akcelerant hoření (hořlavá kapalina).

- Požáry založené dětmi

Ačkoli v naprosté většině případů nejde o cílenou činnost či zlý úmysl, ale naopak se zpravidla jedná o hru dětí se zápalkami, jsou požáry založené dětmi zařazeny taktéž mezi motivy úmyslné, jelikož v některých případech i děti zakládají požáry záměrně. S ohledem na věk pachatelů jsou požáry iniciované dětmi vymezovány jako samostatná skupina. Děti si ani často neuvědomují rozsah možného následku, zejména majetkových škod, které svým jednáním mohou způsobit, a ani nechápou nebezpečí, které jim samotným při požáru hrozí. V souladu s § 25 trestního zákoníku nejsou děti ve věku do 15 let za způsobení požáru trestně odpovědné. V těchto případech je nutno posoudit, zda za čin, kterého se dopustil nezletilý, nenese odpovědnost dospělá osoba, zpravidla rodič, v důsledku zanedbání dohledu nad osobami, jež nemohou posoudit následky svého jednání.²⁴

4.2 Požáry vzniklé nedbalostním jednáním

Nedbalost zpravidla spočívá v přehlížení, nerespektování a opomíjení příslušných zákonných ustanovení, dalších předpisů, návodů výrobců nebo všeobecně známých zásad požární bezpečnosti. Může se jednat o nedbalost vědomou, kdy pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit požár, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že k jeho iniciaci nedojde, nebo nedbalost nevědomou, kdy pachatel nevěděl, že svým jednáním může požár způsobit, avšak vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

²³ Demonstrativní sebevraždu zapálením vlastní osoby spáchal např. dne 16.01.1969 v horní části Václavského náměstí v Praze Jan Palach (k úmrtí došlo až dne 19.01.1969).

²⁴ Viz § 17 odst. 2 zákona o požární ochraně.

- Skutečnosti nasvědčující nedbalostnímu založení požáru
 - ✓ zapnuté elektrické spotřebiče (žehličky, sporáky, topidla, vařiče), které se nacházely v kriminalistickém ohnisku, bývají znakem nesprávné obsluhy,
 - ✓ nedopalky cigaret, popelníky aj. v kriminalistickém ohnisku jsou stopami po kouření,
 - ✓ nežádoucí předměty, uvedené v požárně bezpečnostních předpisech, příkazech či zákazech, nalezené na místě požáru, mohou být stopami po nedodržování těchto předpisů, příkazů, zákazů,
 - ✓ absence revizí, návodů, pokynů, příkazů v oblasti požární bezpečnosti bývá známkou nedodržování stanovených podmínek při užívání technických zařízení.

4.3 Technické závady

Požáry způsobené technickými závadami vznikají např. v důsledku vady materiálu, konstrukce, opotřebení, stárnutí, porušení těsnění, ucpávek, elektrického zkratu, elektrického přechodového odporu, proudového přetížení apod. V mnoha případech je prvotní příčinou technické závady nesprávná údržba nebo údržba není prováděna vůbec.²⁵

Během vyšetřování požárů, které vykazují znaky technické závady, je nutné zajistit veškerá technická zařízení, nacházející se v kriminalistickém ohnisku požáru, popř. v jeho bezprostřední blízkosti. Takto zajištěné stopy, resp. vzorky je v souvislosti se zjištěním konkrétní příčiny vzniku požáru nutné podrobit expertiznímu zkoumání (např. zdali bylo zařízení bezprostředně před vznikem a během vzniku požáru v provozu, zdali bylo užíváno v souladu s návodem výrobce, zdali do zařízení nebylo před vznikem požáru neodborně zasahováno, zdali bylo zařízení schopno bezpečného provozu a mnohé další).

²⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Zjišťování příčin vzniku požáru II*. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2005, karta č. 14, s. 2.

V případě vyšetřování požárů složitých technologických celků a zařízení v průmyslových či výrobních objektech je žádoucí, aby se vyšetřovatelé HZS ČR a policisté seznámili se samotným technologickým procesem (výrobní postupy, předepsané servisní úkony, způsob a podmínky obsluhy technologie aj.) a též technologickým zařízením. I když v prvotní fázi ohledání vedou okolnosti k tomu, že k požáru došlo v důsledku technické závady, je nutné prověřit veškeré další verze, nevylučuje nedbalostní jednání, které mohlo mít s požárem přímou souvislost (např. nedodržení technologické kázně, nedodržení výrobcem stanovených servisních úkonů nebo zanedbání platných bezpečnostních předpisů). Přestože tedy při vyšetřování požáru tento prvotně vykazuje znaky technické závady, může policejní orgán na základě zjištěných skutečností a důkazů skutek následně kvalifikovat jako přešůpek na úseku požární ochrany, nebo dokonce jako trestný čin.

- Skutečnosti prokazující technické závady
 - ✓ úbytek materiálu a skvrny s typickou barvou jako stopy tření a přehřátí materiálu (např. ložiska, hřídele),
 - ✓ úlomky konstrukcí, praskliny apod. jako stopy skryté vady, provozní únavy materiálu, cizího předmětu ve stroji,
 - ✓ zanedbaný vzhled, povolené spoje, koroze atd. jako stopy špatného technického stavu zařízení.

4.4 Samovznícení

Podmínkou pro samozahřívání látky je, aby vytvářené teplo bylo větší než teplo odváděné. Jde o chemický, biologický či fyzikální proces vznikající za teploty okolního vzduchu, tedy jde o samovolné zvýšení teploty v látce až na teplotu schopnou vznícení. Mezi jednotlivé druhy samovznícení lze zařadit samovznícení fyzikálně-chemické, chemické, biologické.

V důsledku samovznícení může dojít k požárům, a to jak látek skladovaných uvnitř objektů, tak i umístěných na volném prostranství. Jako příklad látek, které jsou schopné samovznícení, lze uvést rostlinné produkty (seno, sláma, listí, biologický odpad aj.), uhlí, dřevo, rašelinu, rostlinné tuky.

Požáry vzniklé samovznícením mohou způsobit rozsáhlé majetkové škody, obzvlášť dojde-li k samovznícení nevhodně skladovaných produktů v uzavřených objektech. Taktéž v případě samovznícení může být nakonec skutek kvalifikován jako přešůpek nebo trestný čin, např. dojde-li k zanedbání předepsaných podmínek pro skladování látek.

4.5 Mimořádné a nepředvídatelné příčiny požárů

- Atmosférická elektřina

Atmosférická elektřina bývá častým iniciátorem požárů a vzniká v důsledku elektrostatického náboje v bouřkovém mraku. Výboj blesku může generovat proud až 80 000 A. Účinek blesku bývá rychlý a razantní a jeho parametry jsou více než dostačující k zapálení např. stohu slámy či objektů nedostatečně zajištěných hromosvody. Stanovit výboj blesku jako příčinu vzniku požáru lze na základě svědeckých vypovědí nebo zjištěných meteorologických podmínek v době vzniku požáru. Působení výboje blesku lze taktéž zjistit i na samotném požářišti, a to např. na stavebních konstrukcích, elektroinstalaci či na elektrických zařízeních.

- Statická elektřina

K požárům iniciovaným výbojem statické elektřiny dochází velmi zřídka, neboť v objektech, ve kterých během provozu hrozí vznik požáru v důsledku elektrostatického náboje, jsou již z titulu požární bezpečnosti stavby, případně technologie, provedena potřebná protipožární opatření. Pokud však v takovémto objektu dojde ke vzniku požáru, jedná se zpravidla o porušení zásad požární ochrany.

Elektrostatický náboj vzniká např. při těsném styku, vzájemném posunu a následném oddělení dvou látek, z nichž alespoň jedna je izolantem či špatným vodičem elektrického proudu. Elektrostatické náboje vznikají jak v pevných látkách, tak i v nevodivých kapalinách a plynech. Základem je pohyb, resp. manipulace s materiálem.

5 Ohledání požářiště

5.1 Policie ČR a HZS ČR při ohledání požářiště

Požářiště je místem činu, jímž rozumíme tu část prostoru, kde se uskutečnil proces, o kterém je možno podle jeho vnější formy předpokládat, že jde o proces společensky škodlivý. Místo činu je nejdůležitějším zdrojem informací pro další vyšetřování.²⁶ Během ohledání požářiště se vyhledávají a zajišťují kriminalistické materiální stopy / vzorky (pouhým okem viditelné) a dále kriminalistické latentní stopy (pouhým okem neviditelné, popř. obtížně viditelné). Tyto kriminalistické stopy / vzorky lze vyhledat na každé ploše, která byla vystavena účinkům požáru.

Aby byly všechny okolnosti, které se bezprostředně týkají příčiny vzniku požáru, objektivně zjištěny, je během ohledání požářiště bezpodmínečná součinnost a vzájemná koordinace a spolupráce mezi příslušníky Policie ČR a vyšetřovateli požárů HZS ČR. Způsoby jednotlivých ohledání mohou být vzhledem k rozdílným situacím na požářištích odlišné. Ohledání místa po požáru jednoduchého objektu, jako je zahradní chatka, místnost v bytové jednotce nebo motorové vozidlo, nevyžaduje nikterak zvláštní postup. Ohledání takového objektu provádí jeden vyšetřovatel HZS ČR se členem policejní hlídky. Pokud to situace vyžaduje, je na místo povolán služební pes na vyhledávání akcelerantů hoření a pro potřeby dokumentace a případného zajištění kriminalistických stop taktéž kriminalistický technik.

Naopak ohledání místa po požáru stavebně složitých, rozsáhlých objektů, specifických technologií nebo ohledání požářiště, kde bylo nalezeno lidské tělo, provádí tzv. vyšetřovací skupina ve složení jeden nebo více vyšetřovatelů HZS ČR a potřebné množství policistů, kriminalistů, kriminalistických techniků, popř. dalších přizvaných osob či subjektů. Vedoucím ohledání bývá policista pověřený vedením vyšetřovací skupiny. Samotné vyšetřování takového požáru může dle jeho povahy trvat v řádech

²⁶ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 451. ISBN 978-80-7380-589-0.

dnů, týdnů, výjimečně i měsíců. Zdlouhavé je např. hledání stop pod stavební sutí zřícené budovy, kdy je vyšetřování podřízeno postupu a možnostem odstraňování zborcených konstrukcí, mnohdy mohutných ocelových či železobetonových. Velkou překážkou bývá i statická neurčitost zachovaných nebo jen narušených stavebních konstrukcí. Doba vyšetřování požáru je taktéž závislá na expertizních zkoumáních a vyhodnocování zajištěných stop či vzorků.

5.2 Pojem a účel ohledání

Ohledání je specifická kriminalistická metoda, kterou se na základě bezprostředního pozorování zkoumá, hodnotí a podchycuje materiální situace nebo stav objektů, majících vztah k prověřované události, za účelem jejího poznání a získání důkazů, jakož i dalších informací důležitých pro trestní řízení.²⁷

Podle § 113 odst. 1 trestního řádu se ohledání koná, mají-li být přímým pozorováním objasněny skutečnosti důležité pro trestní řízení. K ohledání se zpravidla přibere znalec. Ohledání je samostatný důkazní prostředek.

Úkolem ohledání požářiště je vyhledání a zafixování všech stop, které mají určitý vztah k dějům, jež proběhly na požářišti před vznikem požáru a v průběhu jeho jednotlivých fází hoření, a které jsou viditelné nebo měřitelné. Pro potřeby dalšího vyšetřování je důležité určit kriminalistické ohnisko a vyhledat a zmapovat ohniskové příznaky. Může se jednat např. o kouřové stopy na konstrukcích objektu nebo o různé změny v míře vyhoření hořlavých materiálů. Po určení kriminalistického ohniska požáru je zásadní jeho řádné zadokumentování. Je bezpodmínečně nutné z kriminalistického ohniska zajistit stopy, popř. vzorky a tyto bezprostředně podrobit expertiznímu zkoumání směřujícímu k řádnému objasnění vyšetřované události.

²⁷ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*. Praha: Abook, 2017, s. 194. ISBN 978-80-906974-0-9.

Jelikož nejsou všechny požáry zcela identické a každý požár má svá specifika, nelze vždy během ohledání postupovat naprosto shodně. Je však žádoucí přistupovat k ohledání požářiště podle všeobecných zásad, vyplývajících z praktických zkušeností a vědomostí vyšetřovatelů HZS ČR a policistů, a tyto přizpůsobovat povaze a situaci vyšetřovaného požáru. Ke každému požáru je při úkonech potřebné přistupovat tak, že by se mohlo jednat o úmysl. Samotné ohledání požářiště bývá často neodkladným a neopakovatelným úkonem.

5.3 Stádia a způsoby ohledání požářiště

Při ohledání rozeznáváme dvě stádia, která na sebe bezprostředně navazují, a to ohledání statické a ohledání dynamické (kriminalistické odborné publikace uvádí orientační a podrobné ohledání místa činu). Již v průběhu hasebního zásahu mohou policisté společně s vyšetřovateli HZS ČR provádět prvotní úkony v rámci ohledání. V úvahu připadá orientační obhlídka místa požáru, provedená v jeho širokém či bezprostředním okruhu, kde mohou být vyhledány podezřelé stopy, mající jakoukoliv souvislost s požárem (stopy po hořlavinách, náradí, náčiní, trasologické stopy obuvi či dopravních prostředků, stopy po násilném vniknutí do objektu apod.). Policisté věnují pozornost také osobám, které se v bezprostřední blízkosti požáru zdržují. Tyto osoby jsou policisty řádně ztotožněny a vytěženy, neboť se může jednat o svědky události, mezi kterými se však může zdržovat potenciální pachatel úmyslně založeného požáru. Veškeré zjištěné informace a poznatky policisté zaznamenávají do úředních záznamů, které jsou nedílnou součástí spisové dokumentace. Taktéž je žádoucí, aby situace během probíhajícího hasebního zásahu byla fotograficky dokumentována.

Po likvidaci požáru zpravidla velitel zásahu společně se zasahujícími hasiči jednotek požární ochrany podávají policistům a vyšetřovatelům HZS ČR prvotní informace o průběhu požáru během jejich příjezdu. Může se jednat o informace ohledně toho, v jakém prostoru požáru byla nejvyšší intenzita plamenného hoření, v jakém rozložení byly předměty, s jakými předměty během hasebního zásahu jednotka manipulovala, jaké osoby se v prostoru

požáru či jeho okolí pohybovaly a mnohá další fakta a poznatky. Jestliže velitel zásahu vyloučí jakékoliv nebezpečí pohybu v prostoru požářiště (požár je zlikvidován, v prostoru požářiště se nevyskytují skrytá ohniska, požářiště je zcela vyhaslé a nehrozí zborcení vodorovných nebo svislých konstrukčních prvků objektu), předá jej policejnímu orgánu k provedení dalších úkonů. U předání bývá přítomen i vyšetřovatel HZS ČR.

- Statické ohledání

Požářiště se bezprostředně po předání ponechává beze změny, nemanipuluje se s předměty nacházejícími se v požářišti, nerozebírají se požárem zasažené konstrukce, nepřemísťuje se vybavení a zařízení a neodkrývají se jednotlivé vrstvy fragmentů po požáru. Hlavní účel tohoto stádia spočívá ve stanovení následného postupu ohledání a případně rozdělení požářiště na úseky. Dále se mapuje celý prostor požářiště, a to zejména vzájemné rozložení předmětů, materiálů a zařízení. Během tohoto stádia ohledání se poznatky zjištěné ze situace na požářišti dokumentují, a to fotograficky, videozáznamem, v situačním plánu nebo v náčrtku. Taktéž se vzhledem k prostoru požářiště, jeho rozsahu a složitosti ohledání, mohou na místo přizvat další specializovaná pracoviště Policie ČR nebo HZS ČR. Jejich příslušníci se na následném ohledání mohou podílet, ať již v zajišťování a odebírání kriminalistických stop či vzorků, tak i na dokumentování požářiště speciálními technickými prostředky (např. 3D skener, digitální sférická kamera Spheron, dron).

- Dynamické ohledání

Účelem tohoto stádia je řádné objasnění příčiny vzniku požáru na základě vyhledání a stanovení kriminalistického ohniska, vyhledání a zajištění kriminalistických stop či vzorků a zjištění všech skutečností, majících příčinný vztah k vyšetřovanému požáru. Do prostoru požářiště vyšetřovatelé HZS ČR s policisty vstupují společně z jednoho místa, ze kterého provádí předem stanovený postup ohledání. Pokud je již během vstupu na požářiště viditelné požární nebo kriminalistické ohnisko, ohledání se zásadně zahajuje v tomto prostoru. Není-li požární nebo kriminalistické ohnisko vzhledem k povaze

požářiště znatelné, zpravidla se ohledání po vstupu na požářiště provádí ve směru hodinových ručiček, tedy zleva doprava. V tomto stádiu se v prostoru požářiště dle potřeby rozebírají konstrukce, manipuluje se s předměty a zařízením. Systematicky se odstraňují trosky, a to postupně po vrstvách směrem seshora dolů, přičemž se řádně podchycuje a dokumentuje poloha předmětů a zajišťují se nalezené kriminalistické stopy nebo vzorky. V objektu s rozvodem elektrické energie se hodnotí stav elektrické instalace. V tomto stádiu ohledání se může provést, a to za účasti vlastníka požárem zasaženého objektu či svědka, rekonstrukce situace před vznikem požáru, kdy jsou získány informace o poloze zařizovacích předmětů a používaných elektrických spotřebičů.

Průběh tohoto stádia ohledání, včetně fixace a zajišťování stop, musí být řádně dokumentován. Pokud je požářiště rozsáhlé svou plochou, popř. složité vzhledem k jeho prostředí, je vhodné jej rozdělit na sektory, které mohou být dále členěny na menší úseky. Tyto jednotlivé úseky jsou následně ohledávány tak, aby nebyl žádný prostor opomenut. Požářiště lze na jednotlivé sektory jednoduše rozdělit i pomocí běžného provázku nebo tkalounu. Rozdělení sektoru se zakreslí a jednotlivé úseky se vhodně označí. Následně se do zakreslených a označených úseků zanáší zjištěné skutečnosti (rozmístění a popis předmětů, kriminalistické stopy / vzorky).

Obrázek 7 – Rozdělení prostoru požářiště na jednotlivé úseky pomocí provázku.
Zdroj: NFPA 921 Guide for Fire and Explosion Investigation, 2008 Edition.

Ohledání lze provést několika způsoby, a to v závislosti na tom, zdali k požáru došlo ve vnějším prostředí nebo uvnitř nějakého objektu. Rozdílně budeme postupovat v místnosti než ve volném terénu. Nicméně, předem stanovený způsob by neměl být v průběhu ohledání svévolně měněn.

Účelem ohledání požářiště, jak již bylo zmíněno, je zejména vyhledat kriminalistické ohnisko a určit příčinu vzniku požáru. Kriminalistická taktika uvádí nejčastější způsoby ohledání místa činu, které mohou být taktéž využity i při ohledání požářiště. Jedná se o způsoby:

- Excentrický,
- Koncentrický,
- Frontální,
- Kruhový,
- Paprskový.

5.4 Zásady ohledání

Kriminalistika dělí zásady ohledání na obecné a specifické. Ať už jde ale o kterékoliv z nich, měly by být během ohledání požářiště dodržovány a neměly by být měněny. Nedodržení zásad nebo jejich změna v průběhu ohledání požářiště neúměrně zvyšuje riziko opomenutí nějakého úkonu, případně přehlédnutí stopy nesoucí důkazní hodnotu. Vyšetřovatelé HZS ČR a policisté by měli během celého průběhu ohledání požářiště spolupracovat.

5.4.1 Obecné zásady ohledání

- Aktivnost

Tato zásada spočívá v aktivitě jak vyšetřovatelů HZS ČR, tak příslušníků Policie ČR, kteří se společně podílejí na ohledání požářiště. Tito by měli být po celou dobu ohledání aktivní ve vyhledávání a zajišťování stop vedoucích ke zjištění příčiny vzniku požáru. Během ohledání by měli využívat svých odborných znalostí, schopností a praktických zkušeností.

- Rychlost

Ohledání požářiště by mělo být zahájeno ihned, jakmile to okolnosti dovolí (ukončený hasební zásah, vyhaslé požářiště, jistota stability konstrukčních a nosných prvků, přítomnost všech osob provádějících ohledání). Ohledání by mělo být provedeno bez zbytečných časových prodlev, avšak rychlost ohledání nesmí být na úkor kvality. Během ohledání požárem zasaženého objektu je vždy nutné počítat s možností změny stability konstrukčních prvků, které byly vystaveny tepelnému namáhání v průběhu požáru. I když tato zásada, jak ze samotného pojmu plyne, spočívá v rychlosti ohledání, je třeba vzhledem ke všem shora uvedeným skutečnostem ohledání provádět s maximální opatrností a s použitím veškerých osobních ochranných prostředků.

- Objektivnost

Veškeré úkony provedené vyšetřovateli požárů HZS ČR a příslušníky Policie ČR během ohledání požářiště musí být v souladu s platnými právními předpisy.

- Úplnost

Ohledání by mělo být provedeno v celém prostoru požářiště. Zvolený způsob a postup během ohledání rozsáhlého či členitého požářiště by měl být již na začátku stanoven a během ohledání by neměl být měněn. Ohledání by mělo být provedeno systematicky a důkladně, a to tak, aby nedošlo k vynechání žádného prostoru, ve kterém by se mohly nacházet případné kriminalistické stopy či vzorky, důležité k řádnému objasnění příčiny vzniku požáru.

5.4.2 Specifické zásady ohledání

- Řízení ohledání jediným vedoucím

Na požářišti se během ohledání pohybuje více osob (vyšetřovatelé HZS ČR, příslušníci Policie ČR, znalci či experti a někdy i poškození, popř. nezúčastněné osoby). Taktéž může být pro potřeby ohledání požářiště stanovena vyšetřovací skupina. Je tedy nutné, aby ohledání požářiště bylo

řízeno jediným vedoucím, kterým by měl být zpravidla příslušník Policie ČR. Ten nese odpovědnost za celé ohledání, za činnost všech policistů a dalších osob na ohledání zúčastněných, řídí a koriguje průběh při vyšetřování. Rozhoduje o úkonech provedených během ohledání, o přizvání specializovaných pracovišť Policie ČR, HZS ČR, popř. o přizvání dalších osob (statik, soudní znalec, nezúčastněná osoba, svědek, poškozený atd.). Samozřejmě může (a vzhledem k odbornosti by to bylo i vhodné) postup ohledání v rámci součinnosti konzultovat s vyšetřovatelem HZS ČR.

- Neodkladnost ohledání

Zásada neodkladnosti spočívá v tom, že ohledání musí být ve všech případech provedeno okamžitě poté, co byla událost oznámena či vyšla najevo, neboť řada druhů stop má upotřebitelnou kvalitu pouze po určité, časově omezenou dobu.²⁸ Časová prodleva, která vzniká od zajištění chemické stopy do provedení expertizy, může ovlivnit její důkazní hodnotu. Dochází ke změnám chemických vlastností a k tzv. vyprchání (snížení koncentrace těkavých látek v odebraném vzorku až na hodnotu nezjistitelnou běžnými expertizními metodami).

- Neopakovatelnost ohledání

Tato zásada vychází z reálné možnosti změny požářiště, a to zejména zřícením nosných konstrukcí požárem zasaženého objektu či změny způsobené meteorologickými vlivy, kdy následně není možné ohledání opakovat. Dalším důvodem neopakovatelnosti ohledání je skutečnost, že po provedeném ohledání dochází k předání prostoru požářiště vlastníkovi, který neprodleně zahájí likvidační práce. Kdyby poté v průběhu vyšetřování vyšlo v rámci dokazování najevo, že požár mohl vzniknout z jiných příčin, nežli bylo prvotně stanoveno, případné stopy by byly již jednáním vlastníka znehodnoceny a zlikvidovány.

²⁸ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004, s. 110. ISBN 80-7317-036-1.

- Nezastupitelnost ohledání

Podstatné úkony spojené s požárem, např. určení kriminalistického ohniska požáru, zmapování směru šíření požáru či odebrání vzorků a stop z požářiště, lze provést jen a pouze v rámci ohledání požářiště. To je jediný způsob shromáždění relevantních informací, z nichž lze stanovit příčinu požáru a vytýčit další směr vyšetřování. Informace zjištěné během ohledání, jakožto i zajištěné stopy, jsou důležité pro celý průběh trestního řízení, a proto je nutné k ohledání přistupovat systematicky, svědomitě a za využití veškerých odborných znalostí vyšetřovatelů HZS ČR a policistů. Došlo-li by již během ohledání k pochybení, mohlo by to zmařit či negativně ovlivnit výsledek celého vyšetřování. Pokud by mělo dojít k opakovanému ohledání proto, že nebyla zajištěna stopa nacházející se již v době prvotního ohledání na požářišti, ztrácí tato stopa váhu jako důkazní prostředek.

5.5 Dokumentace Policie ČR a HZS ČR při ohledání požářiště

Jelikož je požářiště místem činu, které je nejdůležitějším zdrojem informací potřebných pro další vyšetřování, je podstatné jej řádně zadokumentovat. Mezi základní dokumentaci Policie ČR a HZS ČR, související s ohledáním požářiště, náleží dokumentace níže vymezená.

- Protokol o ohledání místa činu

Základní forma dokumentace Policie ČR, do které jsou zaznamenány skutečnosti, fakta a okolnosti, jež jsou bezprostředně pozorované a vnímané osobou provádějící ohledání na požářišti. Během ohledání místa požáru příslušník Policie ČR písemně zpracovává protokol o ohledání místa činu v souladu s § 113 odst. 2 trestního řádu, který je následně v rámci trestního řízení jedním z nejdůležitějších důkazních prostředků. Protokol o ohledání místa činu má tři základní části, a to úvodní, popisnou a závěrečnou.²⁹

²⁹ Srov. STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 407. ISBN 978-80-7380-409-1.

- Odborné vyjádření

Vyšetřovatelé požárů HZS ČR zpracovávají na základě svých zjištění učiněných během ohledání místa požáru a poté zejména vzhledem ke stanovené příčině vzniku požáru odborná vyjádření. Tato dokumentace je zpracována v návaznosti na § 26 odst. 2 písm. b) a § 31 odst. 1 písm. f) zákona o požární ochraně a § 51 písm. e) vyhlášky o požární prevenci. Při zpracování odborného vyjádření, které zahrnuje též výstupy ohledání požářiště, se vychází ze skutečností, podkladů a údajů zjištěných na místě požáru. Odborná vyjádření se poskytují policejnímu orgánu a mohou být použita pro potřeby orgánů činných v trestním řízení jako listinný důkaz ve smyslu § 112 odst. 2 trestního řádu.

Odborné vyjádření obsahuje v návaznosti na § 50 odst. 1 vyhlášky o požární prevenci a příslušné interní akty řízení následující části:

- Údaje o orgánu státního požárního dozoru a vyšetřovateli HZS ČR;
- Místo a doba vzniku požáru;
- Osoba, u které požár vznikl;
- Popis objektu;
- Příčina vzniku požáru včetně možných verzí;
- Okolnosti mající vliv na šíření požáru včetně dodržení podmínek požární bezpečnosti stavby, vyplývající z ověřené projektové dokumentace;
- Následky požáru – způsobená škoda, zraněné a usmrcené osoby;
- Počet uchráněných a evakuovaných osob a výše uchráněných majtkových hodnot při hasebním zásahu;
- Porušení předpisů o požární ochraně;
- Jiné okolnosti nezbytné pro zjištění příčiny vzniku požáru;
- Závěr, podpisová doložka a podpis.

- Kriminalistická fotografická dokumentace

Jeden z nejvýznamnějších a nejčastěji užívaných zdrojů objektivních informací. Dokumentování místa požáru tímto způsobem bývá vzhledem

k nedostatečným světelným podmínkám náročné a technika fotografování vyžaduje určitou znalost a schopnost. Fotografie z místa požáru by měly být po technické stránce dokonalé tak, aby zachycovaly veškeré detaily fotografovaného objektu či celého prostoru požářiště. Při dokumentování místa požáru je doporučeno vzhledem k nedokonalým světelným podmínkám pořizovat více snímků. V současné době se na místě požáru používají cenově dostupné moderní jednooké digitální zrcadlové fotoaparáty, které jsou k fotografování požářišť vhodné (špatné světelné podmínky, prach, vlhkost, pevnost konstrukce těla – např. Nikon D5500, CANON EOS 6D Mark II aj.). Tyto fotoaparáty mají vysoký dynamický rozsah, nízký šum a ostření i za velmi špatných světelných podmínek. Dále jsou opatřeny pevnými konstrukcemi a těsnícími prvky proti vlhkosti a prachu. Některé fotoaparáty disponují Wi-Fi konektivitou, technologií Bluetooth, NFC a GPS.

Fotografie zhotovené na místě požáru lze rozdělit na:

- Orientační fotografie – zobrazuje požářiště (požárem zasažený objekt) včetně jeho okolí. Fotografie je pořízena z dostatečné vzdálenosti, tak, aby byl zachycen nejen samotný objekt, ale i jeho okolí, které je charakterizováno orientačními body nacházejícími se v bezprostřední blízkosti;
- Celková situační fotografie – zobrazuje celý prostor požářiště bez okolních objektů. Požárem zasažený objekt je zachycen několika záběry z různých směrů;
- Polodetailní fotografie – zobrazuje nejdůležitější části a detaily v prostoru požářiště společně s bezprostředně obklopujícími předměty;
- Detailní fotografie – zobrazuje různé detaily předmětů, stop nebo vzorků zachycených na požářišti, které mohou mít bezprostřední souvislost s příčinou vzniku požáru a které nejsou v záběru s okolními předměty. Při detailním fotografování stopy, zařízení, popř. vzorku, je vhodné přiložit adekvátní měřítko a fotografická čísla (fotografie s přiloženým měřítkem);

- Celková přehledná fotografie – zobrazuje celý prostor požářiště včetně rozmístění všech předmětů a stop s fotografickými čísly, kterými byly v průběhu ohledání označeny;
- Panoramatická fotografie – pořizuje se při fotografování rozsáhlého požářiště či požárem zasaženého objektu, během kterého není dostačující zorný úhel normálního, popř. širokoúhlého objektivu;
- Lineární panoramatická fotografie – pořizuje se při fotografování objektů nacházejících se v jedné řadě, nejlépe v ploše, jako např. průčelí domů;
- Kruhová panoramatická fotografie – nejčastěji se pořizuje během ohledání členitého požářiště nebo požářiště uvnitř objektu, místnosti.³⁰

Vyšetřovatelé požárů HZS ČR pořizují během ohledání místa požáru fotodokumentaci, která může být nepatrně odlišná od fotodokumentace pořízené kriminalistickým technikem Policie ČR. Při pořizování fotodokumentace je důležité zaznamenat v celkovém, polodetailním a detailním záběru zejména:³¹

- Celkový pohled na požářiště, nejlépe z více směrů;
- Prostor vzniku požáru;
- Směry šíření požáru;
- Technologické celky, zařízení nebo jejich části;
- Detaily ohniska, iniciátorů apod.;
- Místo a polohu usmrcených osob, případně zvířat;
- Stopy a vzorky, včetně jejich očíslování s přiloženým měřítkem, viz níže obr. 8.

³⁰ Srov. STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 408-413. ISBN 978-80-7380-409-1.

³¹ Čl. 13 odst. 2 pokynu generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky č. 46 ze dne 7. října 2013, kterým se stanoví postup Hasičského záchranného sboru ČR při zjišťování příčin vzniku požárů.

Obrázek 8 – Přiložené měřítko s číslicí u stopy / vzorku v prostoru požárního / kriminalistického ohniska. Zdroj vlastní.

Vyšetřovatelé HZS ČR a též kriminalističtí technici Policie ČR za fotoaparát a jeho příslušenství zodpovídají. Vždy je nutné provést kontrolu nastavení data a času fotoaparátu, neboť se tyto údaje ukládají do informací fotografií (tzv. „exif“) a je žádoucí, aby byla zajištěna jejich správnost. V rámci dokazování před soudy mohou rozpory v reálných datech a datech uvedených v exifu pořízených fotografií ztrácet jejich důkazní hodnotu.

Obrázek 9 – Fotografie opatřená datem a časem pořízení. Zdroj vlastní.³²

³² Fotografie zobrazena v programu „Fotky“, který je součástí operačního systému Windows. Tzv. exif fotografie je zaznamenán v okně „informace o souboru“, kde je mj. uveden datum a čas pořízení fotografie (na obrázku vyznačeno). Pro potřeby tisku lze datum a čas pořízení prostřednictvím příslušného programu na fotografii znázornit (viz vložený text žluté barvy).

- Kriminalistická videodokumentace

*Souhrn činností směřující k zachycení dynamické obrazové a zvukové informace v souvislosti s procesem objasňování trestné činnosti, používaných jako důkazní prostředek v trestním řízení.*³³ Jedná se o dokonalé, věrohodné a objektivní zadokumentování průběhu děje a skutečností souvisejících s vyšetřovanou událostí. Vzhledem k tomu, že prostor požářiště může být rozsáhlý, členitý, na vícero nadzemních podlažích, je jeho zachycení prostřednictvím videodokumentace vhodným doplněním dokumentace fotografické. Videodokumentace se v souvislosti s požáry taktéž využívá při rekonstrukcích nebo vyšetřovacích pokusech.

- Topografická dokumentace

*Úkolem kriminalistické topografické dokumentace je zachytit situaci na místě události pomocí topografických metod a prostředků tak, aby jasně a přesně znázornila situaci na místě události.*³⁴ Během dokumentování požářiště se v rámci topografické dokumentace nejběžněji vypracovává náčrtek, plánec, schéma a tato dokumentace tvoří nedílnou součást spisu.

Vyšetřovatelé požárů HZS ČR v průběhu dokumentace ohledání požářiště mohou dle potřeby vypracovávat situační plánec nebo náčrtek, do něhož zakreslují místo vzniku požáru, celkovou plochu zasaženou požárem, vzdálenosti od dalších objektů, místo zajištěných výrobků či vzorků.

- SPHERON se sférickou hlavou

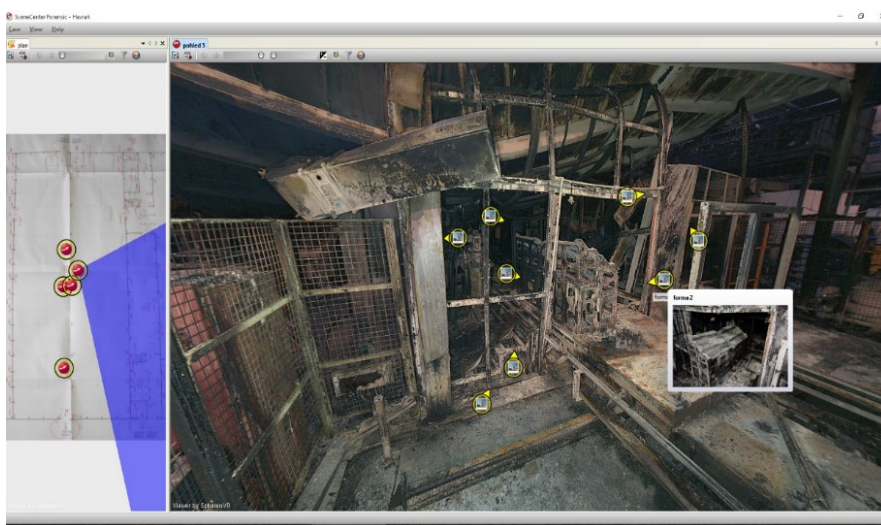
Další běžně využívanou metodou při dokumentování požářiště je dokumentování pomocí digitálního systému SPHERON se sférickou kamerou. Nejběžněji se používá k dokumentování jak ve stísněných nebo v nepřehledných prostorech, tak v prostorech rozsáhlých a členitých. Výhodou této metody dokumentace je výstup v podobě sférického snímku, který pomocí speciálního softwaru umožňuje vytvářet zcela digitální,

³³ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 442. ISBN 978-80-7380-589-0.

³⁴ HLAVÁČEK, Jan, PROTIVINSKÝ, Miroslav a kol. *Praktická kriminalistika*. Praha: Kriminalistický ústav Praha Policie České republiky, 2007, s. 17.

3D kriminalistickou dokumentaci, jež může být doplněna popisky, dokumenty, popř. dalšími důležitými údaji.

V neposlední řadě je také výhodou tohoto softwaru možnost provádět měření vzdáleností dokumentovaného objektu přímo již ve sférickém snímku. Jeho velikým přínosem je, že dává vyšetřovateli prostřednictvím softwarového prostředí možnost virtuálního pohybu v zadokumentovaném prostoru požářiště s dalšími možnostmi úprav či sledování (lze přibližovat detaily, měřit vzdálenosti předmětů, upravovat popisky aj.).

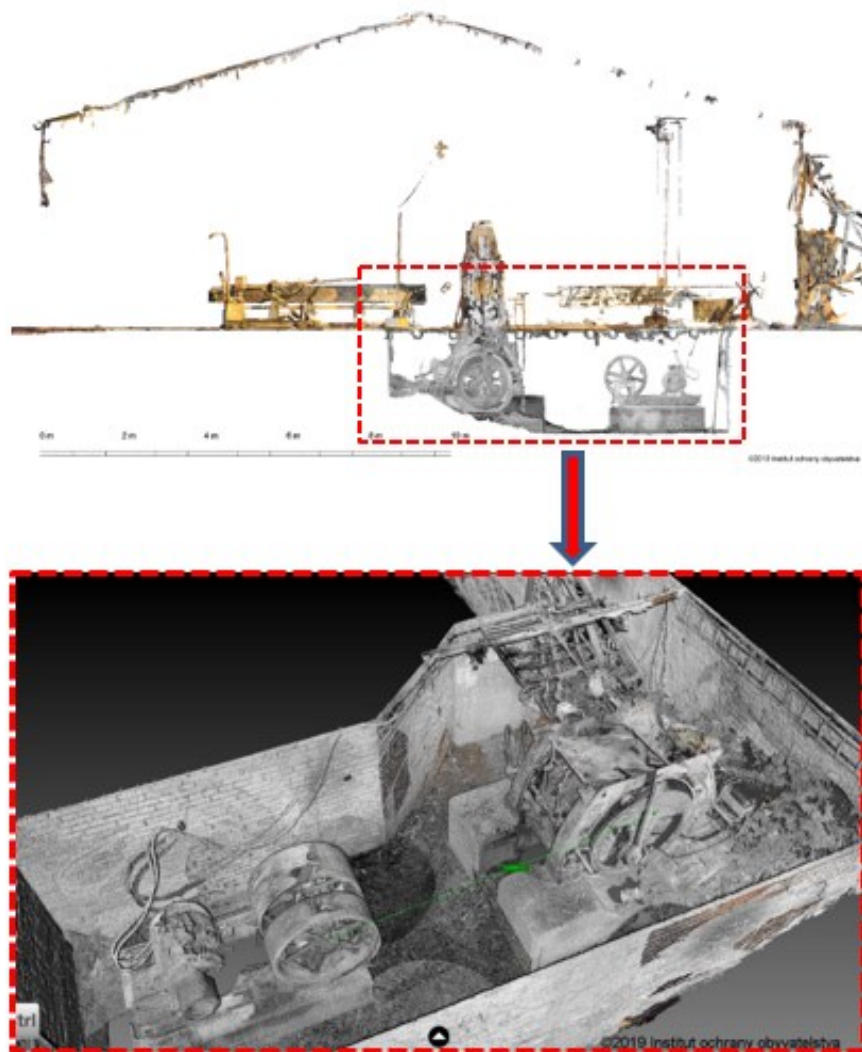

Obrázek 10 – Softwarové prostředí dokumentace provedené Spheronem.
Zdroj: MV-GŘ HZS ČR – Technický ústav požární ochrany.³⁵

- Metoda prostorového laserového skenování

Prostorové skenování objektů či jeho částí je relativně mladou metodou laserového skenování, která je v současné době taktéž využívána za účelem dokumentování požárem zasažených objektů, technologií, dalších požářišť (viz níže obrázek č. 11). Výhodou je jednoduché a intuitivní ovládání, které umožňuje velmi rychlé a přesné měření dokumentovaného prostoru, a to i za podmínek snížené viditelnosti.

³⁵ V softwarovém prostředí lze provádět další úpravy (např. měření vzdálenosti, lze vložit plánek, náčrtek, popisky, další fotografie).

Obrázek 11 – Pohled na skenovaný objekt (horní – 2D pohled na řez skenovaného objektu, spodní – 3D pohled na skenovaný objekt).
Zdroj: Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.

Získaná data mohou být zpracována v infračerveném a v barevném spektru. 3D laserový skener je určen především k horizontálnímu a vertikálnímu skenování vnitřních a vnějších prostor, během kterého pracuje na bázi vyzařování bodového laserového paprsku. Pomocí softwarově upraveného prostředí lze v obraze využívat kótování včetně popisů, měření vzdáleností a mnoho dalšího. Taktéž se lze v tomto prostředí pohybovat pomocí 3D brýlí a ovladačů, obdobně jako u jakékoliv hry s prostředím virtuální reality. V rámci expertizní činnosti a dokumentování požáříšť v současné době využívá 3D laserový skener Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.

5.6 Kriminalistická expertiza

Aby stopy, nalezené a zajištěné při ohledání místa požáru, byly řádně vyhodnoceny a byly použitelné v rámci trestního řízení, používají se k jejich zkoumání různé vhodné moderní metody. Zkoumání vzorků provádějí akreditovaná odborná znalecká pracoviště a specializovaná akreditovaná pracoviště Policie ČR a HZS ČR. Ke zkoumání zajištěných stop používají předepsané postupy a schválená zařízení a na základě svých zjištění vypracovávají odborná vyjádření či znalecké posudky.

Kriminalistická expertiza je samostatná metoda kriminalistické praktické činnosti, která spočívá v provedení systémů úkonů a operací směřujících k odhalení, zajištění a objasnění kriminalisticky relevantních skutečností, pro účely dokazování v trestním řízení, za použití vysoce odborných znalostí a specifických metod práce z různých oblastí vědy, techniky, umění a řemesel.³⁶

Kriminalistickou expertizní činnost provádí vysoce kvalifikovaní odborníci z různých vědních oborů. V souvislosti s požáry mohou být zpracovávány zejména expertizy fyzikálně-chemické, fyzikálně-technické, požárně-technické, elektrotechnické, pyrotechnické, soudně-lékařské, během kterých se získávají důležité důkazy pro objasnění vyšetřované věci. Aby byly výsledky expertizní činnosti vždy na potřebné úrovni, musí expertizní proces projít třemi stádii:

- Přípravné stádium

V tomto stádiu je těžiště činnosti na policejním orgánu, popř. na jiném orgánu veřejné moci (v souvislosti s vyšetřováním požárů např. i na HZS ČR), který provádí předběžné zkoumání a formuluje pro znalce či znalecké ústavy otázky. Důležitým prvkem je také výběr příslušného znalce a zajištění podkladů pro jeho zkoumání. Do přípravného stádia zasahuje též znalec, který si např. utváří základní představy o zkoumaném objektu, vypracovává

³⁶ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*. Praha: Abook, 2017, s. 258. ISBN 978-80-906974-0-9.

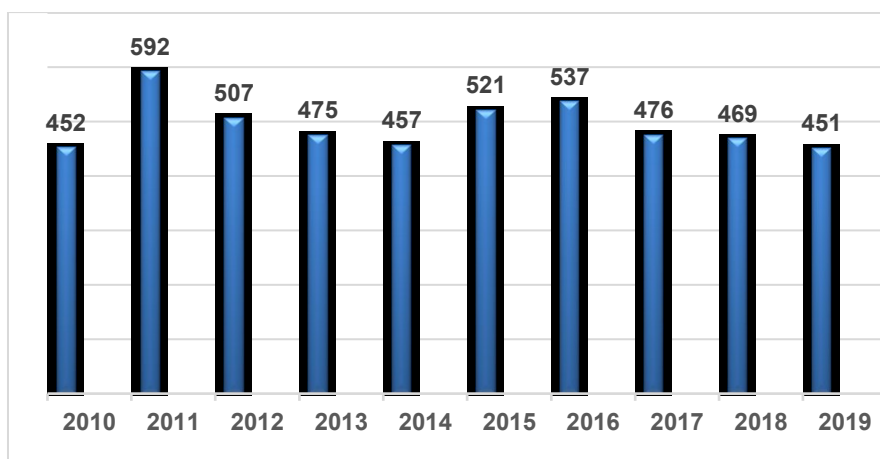
hypotézy, určuje vědecké metody a promýšlí jednotlivé postupy při samotném zkoumání. V případě nedostatků v předloženém materiálu požaduje od orgánu, který mu materiál předložil, jeho doplnění, případně požádá policejní orgán o přibrání dalšího znalce či konzultanta.

- Stádium vlastního znaleckého zkoumání

V tomto stádiu znalec (či jiný subjekt s potřebnými odbornými znalostmi) provádí podrobné a detailní zkoumání předložených objektů – jejich stavu, vlastností a znaků, a to nedestruktivní, popř. destruktivní metodou. Při destruktivní metodě znalec během zkoumání objekt mechanicky rozčlení a v případě nutnosti i zničí. Průběh expertizního postupu řádně dokumentuje, a to včetně všech zjištěných detailů. Expertizní dokumentace je zpravidla přiložena k znaleckému posudku, resp. jeho kopii.

- Stádium vyvozování a formulace závěrů

Vrcholné stádium znaleckého zkoumání, ve kterém se formulují zjištěné závěry, využitelné v trestním řízení, jež jsou zachyceny v znaleckém posudku (případně odborném vyjádření). Znalecký posudek mj. obsahuje popis činností znalce během expertizního zkoumání předloženého objektu, včetně jeho výsledků. Znalec ve svém závěru odpovídá na zadané otázky.

Graf 2 – Počty vypracovaných požárně-technických expertiz v souvislosti s vyšetřovanými požáry na území ČR za období 2010–2019.³⁷

³⁷ Údaje byly získány z volně přístupného a veřejného internetového portálu HZS ČR <https://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasickeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>.

5.7 Vyšetřovací pokus

Vyšetřovací pokus, jakožto důkazní prostředek, je dle § 104c trestního řádu zařazen mezi zvláštní způsoby dokazování.³⁸ Kriminalistika popisuje vyšetřovací pokus jako metodu spočívající v experimentu o obnovení původní situace. Vyšetřovací pokus je využíván i při vyšetřování požárů, a to při zachování nejvěrnějších modelových podmínek a okolností, které v reálném čase vedly k jeho vzniku. Cílem vyšetřovacího pokusu je prověřit dosavadní zjištění a shromážděné důkazy, včetně získání důkazů nových, a prověřit možné verze příčiny vzniku požáru. Vyšetřovacímu pokusu může být přítomen státní zástupce, obhájce, znalec, konzultant.

Význam vyšetřovacího pokusu tedy spočívá v prověření shromážděných důkazů, přičemž k samotnému prověřování dochází v uměle vytvořených podmínkách nebo podmínkách obměňovaných, které jsou v co nejvyšší míře identické s podmínkami, za nichž došlo k vyšetřované události. Dalším zásadním významem vyšetřovacího pokusu je prověření nebo upřesnění veškerých skutečností zjištěných v trestním řízení, popř. se zjišťují důkazy nové, vedoucí ke zdárnému odhalení trestné činnosti, v případě požáru k odhalení způsobu jeho vzniku a motivu pachatele.

Zásadní otázkou při přípravě vyšetřovacího pokusu je, zdali je možné, aby požár vznikl za určitých podmínek nebo stanoveným způsobem, nebo zdali je možné, aby se požár za určitou dobu rozšířil do daného prostoru. Dále se před zahájením vyšetřovacího pokusu doporučuje např.:

- ✓ určit místo a dobu vyšetřovacího pokusu včetně vymezení jeho cílů,
- ✓ stanovit hypotézy, které budou během pokusu prověřované,
- ✓ zajistit materiálně-technické zabezpečení,
- ✓ určit subjekty, které se budou vyšetřovacího pokusu účastnit, včetně instruktáže s ohledem na jejich funkci a úkoly během pokusu.

³⁸ Mezi další zvláštní způsoby dokazování náleží dle § 104a a násl. trestního řádu konfrontace, rekognice, rekonstrukce a prověrka na místě. Taktéž tyto způsoby dokazování se mohou během vyšetřování trestného činu spáchaného v souvislosti s požárem využít.

6 Právní kvalifikace skutků

Během vyšetřování mohou být požáry kvalifikovány jako přestupky, správní delikty nebo trestné činy. Správná kvalifikace skutků je podmíněna zjištěnými skutečnostmi během vyšetřování požárů, počínaje ohledáním požářiště a zjištěním konkrétní příčiny vzniku požáru konče. Je nutné podotknout, že o tom, zda v souvislosti s vyšetřovaným požárem byly naplněny veškeré znaky skutkové podstaty přestupku či trestného činu, rozhoduje policejní orgán jakožto orgán činný v trestním řízení.

Jak již popsáno, vyšetřovatelé HZS ČR v rámci výkonu státního požárního dozoru zjišťují příčiny vzniku požárů a výsledky šetření a zjištění zapracovávají do odborných vyjádření, do kterých dále stanovují případná porušení předpisů na úseku požární ochrany. Odborná vyjádření slouží pro potřeby policejního orgánu k dalšímu rozhodování. Policejní orgán na základě skutečností, uvedených vyšetřovateli HZS ČR v odborném vyjádření, může buďto zahájit úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu, zahájit trestní stíhání určité osoby dle § 160 odst. 1 trestního řádu, věc odložit dle § 159a trestního řádu, nebo oznámit věcně příslušnému orgánu k projednání přestupku.

Mezi nejčastější právní kvalifikaci skutků, spáchaných v souvislosti s požáry, lze zařadit:

- Přestupky fyzických osob na úseku požární ochrany,
- Přestupky podnikajících fyzických osob a právnických osob na úseku požární ochrany,
- Trestné činy fyzických a právnických osob (přečiny, zločiny).

6.1 Přestupky

Naprostou většinu vyšetřovaných požárů, které jsou Policií ČR kvalifikovány jako přestupková jednání, následně řeší místně příslušný HZS kraje. Přestupky na úseku požární ochrany fyzických osob jsou zakotveny v § 78 odst. 1 zákona o požární ochraně, přestupky právnických a podnikajících

fyzických osob jsou zakotveny v § 76 a násl. zákona o požární ochraně. Zajímavé je, že pouze osoba fyzická se může dopustit přestupku tím, že způsobila požár. U právnické osoby a podnikající fyzické osoby obdobná skutková podstata přestupku absentuje.

Přestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.³⁹

K přestupkům spáchaným na úseku požární ochrany dochází jak úmyslným jednáním, tak i z nedbalosti, přičemž v obou případech se může jednat o jednání komisivní (konáním) či omisivní (opomenutím). Jako příklad omisivního způsobu spáchání přestupku na úseku požární ochrany lze uvést následující, v praxi velmi častý případ:

Uživatel spalinové cesty (míněno fyzická osoba) je povinen dle příslušné legislativy ve stanovených intervalech provádět její čištění a spalinovou cestu nechat zkontrolovat tzv. oprávněnou osobou.⁴⁰ Pokud dojde k požáru od spalinové cesty, vyšetřovatel požárů HZS ČR vždy po uživateli požárem zasaženého objektu vyžaduje písemnou zprávu o kontrole spalinové cesty. Pokud ji uživatel nemá, resp. nezajistil pravidelnou kontrolu spalinové cesty, dopustil se přestupku na úseku požární ochrany dle § 78 odst. 1 písm. aa) zákona o požární ochraně. Za daný přestupek může HZS kraje dle místní příslušnosti, pokud jako způsob vyřešení přestupku nezvolí domluvu, uložit:

- a) pokutu příkazovým blokem na místě zaplaceným / nezaplaceným,
- b) napomenutí příkazem nebo rozhodnutím,
- c) pokutu příkazem nebo rozhodnutím.

Podle § 78 odst. 2 zákona o požární ochraně je horní hranice sazby pokuty u daného přestupku 10.000,- Kč. Jen pro zajímavost, u právnické osoby je za takový přestupek horní hranice sazby pokuty 100.000,- Kč.

³⁹ Legální definice přestupku zakotvená v § 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ Na základě § 44 odst. 1 zákona o požární ochraně je oprávněná osoba definována jako osoba, která je držitelem živnostenského oprávnění v oboru kominictví.

6.2 Trestné činy

Definice trestného činu je uvedena v ustanovení § 13 odst. 1 trestního zákoníku, podle něhož je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.⁴¹

V rovině trestněprávní je pojem „požár“ doslovně uveden u tří trestných činů zakotvených ve zvláštní části trestního zákoníku:

- Obecné ohrožení dle § 272 odst. 1 trestního zákoníku
Kdo úmyslně způsobí obecné nebezpečí tím, že vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že zapříčiní požár.....,
- Obecné ohrožení z nedbalosti dle § 273 odst. 1 trestního zákoníku
Kdo z nedbalosti způsobí obecné nebezpečí tím, že vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že zapříčiní požár.....,
- Teroristický útok dle § 311 odst. 2 písm. g) trestního zákoníku
Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost České republiky, narušit nebo zničit základní politickou, hospodářskou nebo sociální strukturu České republiky nebo mezinárodní organizace, závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo nebo protiprávně přinutit vládu nebo jiný orgán veřejné moci nebo mezinárodní organizaci, aby něco konala, opominula nebo trpěla, vydá lidi v obecné nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví tím, že způsobí požár.....

Nejedná se však o úplný výčet trestných činů, kterých se může pachatel v souvislosti se založením požáru dopustit. V praxi jsou často vyšetřovány též požáry, které jsou v řízení před soudy kvalifikovány jako trestné činy poškození cizí věci dle § 228 trestního zákoníku, pojistný podvod dle § 210 trestního zákoníku, popř. ublížení na zdraví dle § 145 a násl. trestního

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, Oto, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, VANDUCHOVÁ, Marie a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 91. ISBN 978-80-7552-358-7.

zákoníku, ať už způsobené úmyslně nebo z nedbalosti. Je tedy nepochybné, že požáry mohou spadat do kriminality obecné, násilné i majetkové.

Níže uvádím kazuistiku jednoho z požárů, jehož spáchání bylo nakonec kvalifikováno jako trestný čin. Jedná se o požár, na jehož ohledání jsem se jako vyšetřovatel HZS ČR účastnil.

6.2.1 Obecné ohrožení z nedbalosti

Při kriminalizaci určitého druhu společensky škodlivého činu dochází v trestním právu k popisu jeho typových znaků. Pro souhrn typových znaků určitého druhu trestného činu má trestněprávní nauka termín „skutková podstata trestného činu“. Skutkovou podstatou určitého druhu trestného činu tedy rozumíme souhrn jeho typových znaků, které na jedné straně vyjadřují typovou škodlivost daného druhu trestného činu pro společnost a na druhé straně odlišují tento druh trestného činu od jiných druhů trestných činů.⁴²

Skutkový stav vybraného případu (kazuistika reálné události)

Na následujícím reálném případě týkající se požáru bude nastíněna jeho trestněprávní kvalifikace z pohledu skutkové podstaty trestného činu obecného ohrožení z nedbalosti dle § 273 odst. 1, odst. 2 písm. b), písm. c) trestního zákoníku. Správná kvalifikace skutku (konstrukce trestného činu) policejním orgánem je stěžejní pro průběh celého trestního řízení.

K případu:

Dne 22.03.2018 v ranních hodinách došlo v jedné městské části obce Ústí nad Labem k požáru v bytové jednotce třípodlažního netyповého bytového domu, obývaného sociálně slabými osobami. V přímé souvislosti s požárem bylo jednotkami záchranného integrovaného systému evakuováno a zachráněno celkem 20 osob, přičemž všechny zachráněné osoby byly intoxikovány zplodinami hoření. Z celkového počtu 20

⁴² ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, Oto, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, VANDUCHOVÁ, Marie a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 97. ISBN 978-80-7552-358-7.

evakuovaných osob bylo 6 osob ve stavu bezvědomí a na místě zásahu byly úspěšně resuscitovány. Všech 20 osob bylo převezeno k lékařskému ošetření do nemocničního zařízení, z toho 10 osob bylo umístěno na jednotku intenzivní péče. Dalších 5 osob prostor domu opustilo samostatnou evakuací. Celkem tedy v době požáru bylo v předmětném domě 25 osob.

V průběhu šetření události bylo zjištěno, že v důsledku požáru nedošlo k těžké újmě na zdraví⁴³ u žádné osoby. U jednoho z evakuovaných trvalo léčení a omezení na běžném způsobu života po dobu 3 týdnů, u ostatních osob se jednalo o léčení a omezení na běžném způsobu života po dobu několika dnů, nepřesahující však dobu jednoho týdne.

Vlastník požárem poškozeného domu vyčíslil způsobenou škodu na částku 432.562,- Kč. Požárem způsobená škoda na vybavení a zařízení jednotlivých bytových jednotek, které jsou předmětem nájmu, byla vyčíslena na částku cca 100.000,- Kč (vyčíslení škody bylo provedeno odhadem nájemníky bytových jednotek). Dle posudku znalce z oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady nemovitostí byla hodnota celé nemovitosti v době před vznikem požáru ve výši 1.072.560,- Kč.

Uživatelka bytové jednotky, kde došlo ke vzniku požáru, paní A.S., při podání vysvětlení dle § 158 odst. 6 trestního řádu policejnímu orgánu uvedla, že na mrazáku v obytné místnosti bytové jednotky měla umístěnou topnou spirálu. Tuto topnou spirálu používala pravidelně, a to jako zdroj tepla, tak i k sušení prádla, které nad spirálu věšela na šňůru, přibližně ve vzdálenosti 200 milimetrů. V brzkých ranních hodinách ji probudil kouř a zpozorovala, jak prádlo nad zapnutou topnou spirálou hoří. Následně v důsledku přehoření šňůry prádlo spadlo vedle postele, na které sama spala. Požár se rychle šířil na další hořlavé materiály v okolí, a proto neprodleně společně se svými dětmi vyběhla z bytu na chodbu.

⁴³ Těžká újma na zdraví je definována v § 122 odst. 2 trestního zákoníku takto: *Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, nebo delší dobu trvající porucha zdraví.*

V souladu s § 17 odst. 1 písm. a) zákona o požární ochraně je fyzická osoba povinna počínat si tak, aby nedocházelo ke vzniku požáru, zejména při používání tepelných, elektrických, plynových a jiných spotřebičů a komínů, při skladování a používání hořlavých nebo požárně nebezpečných látek, manipulaci s nimi nebo s otevřeným ohněm či jiným zdrojem zapálení. V návaznosti na § 42 odst. 2 vyhlášky o požární prevenci se bezpečná vzdálenost tepelného spotřebiče od hořlavých materiálů stanoví, pokud není k dispozici průvodní dokumentace ani dokumentace spotřebiče srovnatelného druhu a typu, bezpečná vzdálenost doložena zkouškou nebo předepsána technickou dokumentací, podle normativních požadavků. V ČSN 06 1008 „Požární bezpečnost tepelných zařízení“ je stanovena minimální bezpečná vzdálenost hořlavých materiálů od daného druhu tepelného spotřebiče 500 milimetrů.

Dle odborného vyjádření, zpracovaného vyšetřovatelem požárů HZS Ústeckého kraje na základě § 26 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 31 odst. 1 písm. f) zákona o požární ochraně, byla jako příčina vzniku požáru stanovena nedbalost osoby při sušení hořlavých materiálů u topidla. V odborném vyjádření bylo dále shledáno, že osoba svým jednáním způsobila požár, když nedodržela bezpečné vzdálenosti hořlavých materiálů od topidla, a porušila tak povinnost uloženou fyzickým osobám v § 17 odst. 1 písm. a) zákona o požární ochraně.

Policejním orgánem byly ještě v den vzniku požáru zahájeny úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu, jelikož zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že byl spáchán přečin obecného ohrožení z nedbalosti dle § 273 odst. 1 trestního zákoníku, kterého se mohla dopustit paní A.S. Následně, po několika měsících, vydal policejní orgán usnesení dle § 160 odst. 1 trestního řádu, kterým zahájil trestní stíhání osoby A.S. pro přečin obecného ohrožení z nedbalosti dle § 273 odst. 1, odst. 2 písm. b), písm. c) trestního zákoníku. Dne 14.10.2019 byl věcně a místně příslušným soudem vydán trestní příkaz, jímž byla obviněná A.S. ze spáchání označeného přečinu uznána vinnou, přičemž byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání 1 roku s podmíněným odkladem výkonu trestu na zkušební dobu v trvání 3 let.

Obecné ohrožení z nedbalosti podle § 273 odst. 1, odst. 2 písm. b), písm. c) trestního zákoníku

Obecné ohrožení patří mezi ty trestné činy, u kterých trestní zákoník výslovně stanovil, že postačuje zavinění z nedbalosti.⁴⁴ Jinak řečeno obecné ohrožení je trestným činem, který lze spáchat úmyslně (srov. § 272 trestního zákoníku), či z nedbalosti (srov. § 273 trestního zákoníku). Oba trestné činy jsou upraveny v hlavě VII. trestního zákoníku mezi trestnými činy obecně nebezpečnými, v dílu 1 – trestné činy obecně ohrožující.

V daném případě bylo paní A.S. sděleno obvinění pro přečin obecného ohrožení z nedbalosti podle § 273 odst. 1, odst. 2 písm. b), písm. c) trestního zákoníku, citace viz níže.

§ 273 odst. 1 trestního zákoníku

Kdo z nedbalosti způsobí obecné nebezpečí tím, že vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že zapříčiní požár nebo povodeň nebo škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny nebo jiných podobně nebezpečných látek nebo sil nebo se dopustí jiného podobného nebezpečného jednání, nebo kdo z nedbalosti takové obecné nebezpečí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

§ 273 odst. 2 trestního zákoníku

Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

- b) spáchá-li takový čin proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo*
- c) způsobí-li takovým činem značnou škodu.*

⁴⁴ Podle § 13 odst. 2 trestního zákoníku je k trestní odpovědnosti za trestný čin třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Jedná se o princip opačný, než je tomu u přestupků, kde naopak postačuje zavinění z nedbalosti, není-li zákonem výslovně stanoveno, že se vyžaduje zavinění úmyslné, srov. § 15 odst. 1 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.

Rozbor jednotlivých znaků skutkové podstaty vybraného případu

Ještě předtím, než se budu věnovat souhrnu typových znaků vybraného trestného činu, považuji za důležité zmínit, že u nedbalostních trestných činů (jedná se v návaznosti na § 14 odst. 2 trestního zákoníku vždy o přečiny) nerozdělujeme z trestněprávního hlediska stádia trestného činu. Jinak řečeno pro přečiny spáchané z nedbalosti, včetně obecného ohrožení z nedbalosti, se vyžaduje dokonání trestného činu. Příprava a pokus u nedbalostních trestných činů jsou vyloučeny jednak z povahy věci, ale též přímo trestním zákoníkem.

Co se týče přípravy, je trestním zákoníkem definována jako *jednání, které záleží v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu*.⁴⁵ Je tedy jednak konkrétně vymezen úmysl jako vyžadovaná forma zavinění, ale též je trestnost přípravy spojena se zvlášť závažnými zločiny, přičemž nedbalostní trestné činy jsou výhradně přečiny. Taktéž pokus trestného činu je trestním zákoníkem spojen s úmyslnou formou zavinění, když je definován jako *jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat*.⁴⁶

- Objekt

Objekt, resp. individuální objekt, je obligatorním znakem skutkové podstaty⁴⁷ každého trestného činu, ať již přečinu či zločinu. Jedná se o zájmy, hodnoty a společenské vztahy, které jsou zákonodárcem chráněny prostřednictvím jednotlivých ustanovení zvláštní části trestního zákoníku.

V případě obecného ohrožení z nedbalosti dle § 273 trestního zákoníku je objektem zájem na ochraně života nebo zdraví lidí anebo zájem na ochraně cizího majetku. Takto je objekt trestného činu obecného ohrožení z nedbalosti přijímán i Nejvyšším soudem ČR, např. v usnesení sp.zn. 8 Tdo 709/2011 ze dne 23.06.2011. Nejvyšší soud dále upozornil, že tyto chráněné

⁴⁵ Blíže viz § 20 trestního zákoníku.

⁴⁶ Blíže viz § 21 trestního zákoníku.

⁴⁷ Od objektu je třeba rozlišovat předmět útoku, který je fakultativním znakem skutkové podstaty trestného činu, tedy není v ní vždy obsažen.

zájmy nemusí být obecně nebezpečným jednáním ohroženy všechny, postačí, když bude ohrožen jen jeden z nich, srov. usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 8 Tdo 1564/2011 ze dne 18.01.2012.

Konkrétním objektem je u vybraného případu život a zdraví 25 osob, které se v době požáru nacházely v domě, a cizí majetek v podobě domu (vnitřně členěný na bytové jednotky), jenž vlastní jiná osoba než paní A.S., vůči níž bylo policejním orgánem zahájeno trestní stíhání pro přečin obecného ohrožení z nedbalosti, včetně movitých věcí, které tvořily vybavení domácností ostatních nájemníků bytových jednotek v domě.

- Objektivní stránka

Objektivní stránka je odrazem toho, jak se trestný čin projevil navenek, tedy jak byl spáchán a jaké měl následky. *Objektivní stránka je základem trestné činnosti, a proto se touto stránkou nejnápadněji a nejnázorněji trestné činy od sebe odlišují.*⁴⁸ Mezi obligatorní znaky objektivní stránky náleží jednání, následek a příčinný vztah.⁴⁹ Právě poslední jmenovaný je spojnicí mezi jednáním a následkem, a pokud by nebyl příčinný vztah mezi nimi prokázán, nebylo by možné pachateli přičíst spáchání trestného činu.

U obecného ohrožení z nedbalosti ve smyslu § 273 trestního zákoníku je objektivní stránka představována jednáním pachatele, který z nedbalosti způsobí obecné ohrožení.⁵⁰ Co se týče jednání, je přímo v označeném ustanovení trestního zákoníku stanoveno, že pachatel obecné ohrožení buď svým jednáním způsobí, zvýší, nebo ztíží jeho odvrácení či zmírnění. To tedy znamená, že obecné nebezpečí pachatel může přímo vyvolat, být původcem tohoto nebezpečí, ale také již stávající nebezpečí, na jehož vzniku se nijak nepodílel, zvýšit, případně ztížit odvrácení či minimalizaci vyvolaného nebezpečí. Jednání pachatele pak může spočívat v aktivním konání

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, Oto, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, VANDUCHOVÁ, Marie a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 123. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁴⁹ Mezi fakultativní znaky objektivní stránky náleží např. místo spáchání činu, čas spáchání činu, způsob spáchání činu nebo účinek.

⁵⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 8 Tdo 1653/2014 ze dne 20.05.2015.

(např. pachatel způsobí požár tím, že odhodí stále hořící nedopalek cigarety), nebo opomenutí,⁵¹ v důsledku kterého nežádoucí následek obecného ohrožení nastal (např. pachatel způsobí požár tím, že opomene vypnout plynový vaříč poté, co dokončil vaření, a odešel z domu pryč).

Trestní zákoník současně v § 273 uvádí příklady obecně nebezpečného jednání, tedy jedná se o výčet demonstrativní (není vyloučena jiná forma obecně nebezpečného jednání). Hned jako první je vymezeno zapříčinění požáru, dále povodně a škodlivý účinek výbušnin, plynu, elektřiny nebo jiných podobně nebezpečných látek nebo sil.⁵²

K tomu, aby byla naplněna skutková podstata přečinu obecného ohrožení z nedbalosti, je však kromě obecně nebezpečného jednání, typicky založení požáru, potřeba příčinné souvislosti mezi oním jednáním a určitým následkem. Trestní zákoník v § 273 odst. 1 za takový následek, resp. obecné nebezpečí, předpokládá vydání lidí v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu. Škodlivým následkem je tak již samotné ohrožení, k porušení vůbec dojít nemusí. V kvalifikovaných skutkových podstatách je naopak v některých případech již vyžadováno porušení zájmu chráněného zákonem, tedy následek závažnější, a to způsobení těžké újmy na zdraví, značné škody, škody velkého rozsahu, nebo dokonce smrti.

Ve vybrané kauze pachatelka, paní A.S., naplnila objektivní stránku trestného činu obecného ohrožení z nedbalosti tím, že svým jednáním způsobila obecné nebezpečí, když zapříčinila požár v bytové jednotce, kterou užívala. Paní A.S. požár způsobila aktivním konáním, jelikož v nedostatečné vzdálenosti od topné spirály pověsila prádlo, jež tak chtěla usušit. Prádlo bylo pověšeno na šňůře nad spirálou, kdy vzdálenost činila pouze cca 200 milimetrů. Co se týče dalších možných způsobů jednání, paní A.S. dále na již vyvolané obecné nebezpečí nepůsobila, tedy vyvolané nebezpečí nevyšla ani neztížila jeho odvrácení či zmírnění.

⁵¹ Blíže k opomenutí § 112 trestního zákoníku.

⁵² Dalším příkladem obecně nebezpečného jednání, který přinesla sama praxe, je nebezpečné řízení dopravního prostředku, při kterém došlo k ohrožení většího počtu osob.

Paní A.S. tím, že svým jednáním zapříčinila požár, vydala osoby, které se v domě nacházely, celkem tak 25 osob, v nebezpečí smrti, případně minimálně v nebezpečí těžké újmy na zdraví (6 osob bylo ve stavu bezvědomí a muselo být na místě resuscitováno, 10 osob bylo umístěno na jednotku intenzivní péče). To, že nakonec žádná osoba nezemřela ani nedošlo k těžké újmě na zdraví, nesnižuje nijak závěr, že požárem byly dané osoby nebezpečí vystaveny, tedy ohroženy.

Ke slovnímu spojení *vydá lidí v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví* je podstatné pozastavit se ještě nad počtem osob, které mají být nebezpečí vystaveny. Tento počet není stanoven přímo zákonem, ale vyplývá z konstantní a dlouhodobé judikatury Nejvyššího soudu, a to již z rozhodnutí sp.zn. 7 To 55/81 ze dne 18.01.1982, případně nověji z usnesení sp.zn. 6 Tdo 783/2012 ze dne 14.08.2012. Nejvyšší soud tak dovodil, že *vydáním lidí v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví ve smyslu znaků skutkové podstaty trestného činu obecného ohrožení se rozumí ohrožení nejméně sedmi osob*. K tomu ještě Nejvyšší soud doplnil, že není podstatné, zda je známa přesná totožnost všech osob, které byly ohrožení vystaveny. Paní A.S., jak již výše uvedeno, zapříčiněním požáru vydala v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví 25 osob, tedy požadovaný limit několikanásobně překročila.

Co se týče majetku, nebyl cizí majetek vydán v nebezpečí škody velkého rozsahu, tedy z tohoto hlediska nebyla objektivní stránka přečinu obecného ohrožení z nedbalosti naplněna (pro úplnost opakují, že u obecného ohrožení z nedbalosti postačuje, že došlo k ohrožení života a zdraví osob). Na základě znaleckého posudku z oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady nemovitostí byla hodnota celé nemovitosti (domu, kde se nachází bytová jednotka, kde došlo k iniciaci požáru) v době před vznikem požáru ve výši 1.072.560,- Kč. Škoda velkého rozsahu je definována v § 138 odst. 1 trestního zákoníku jako škoda dosahující minimálně 5.000.000,- Kč.

Paní A.S. v daném případě naplnila svým jednáním dokonce kvalifikovanou skutkovou podstatu přečinu obecného ohrožení z nedbalosti, jak jest výše citováno, a to dle § 273 odst. 1, odst. 2 písm. b), písm. c) trestního zákoníku. Paní A.S. totiž svým jednáním, když zapříčinila požár, porušila povinnost

stanovenou v § 17 odst. 1 písm. a) zákona o požární ochraně, jelikož si při používání tepelného spotřebiče – topné spirály nepočínala tak, aby nedocházelo ke vzniku požáru. Porušení zákonné povinnosti konkrétně spočívá v nedodržení bezpečné vzdálenosti hořlavých materiálů od tepelného spotřebiče, která by měla být v návaznosti na § 42 odst. 2 vyhlášky o požární prevenci ve spojení s ČSN 06 1008 „Požární bezpečnost tepelných zařízení“ 500 milimetrů. Současně paní A.S. kvalifikovanou skutkovou podstatu přečinu obecného ohrožení z nedbalosti naplnila i tím, že kromě ohrožení lidí způsobila též následek, co do majetku, poruchový. Paní A.S. totiž způsobila na cizím majetku značnou škodu, která je stanovena dle § 138 odst. 1 trestního zákoníku ve výši nejméně 500.000,- Kč (škoda 432.562,- Kč na domu a škoda cca 100.000,- Kč na vybavení a zařízení jednotlivých bytů). K příčinnému vztahu mezi jednáním a následkem jen krátce doplňuji, že v tomto případě nebylo složité příčinnou souvislost dovodit a následně prokázat. Způsobený následek je nepochybně spojen s jednáním paní A.S., tedy se vznikem požáru.

- Subjekt

Trestní zákoník klade určité požadavky i na subjekt trestného činu, tedy na jeho pachatele, kterým může být pouze osoba trestně odpovědná. Fyzická osoba tak musí dovést zákonem stanovený věk patnácti let a musí být přičetná jak ve způsobilosti rozpoznávací, tak ve způsobilosti určovací (tzv. schopnost ovládací). *Přičetným je člověk (fyzická osoba), u kterého jsou obě tyto schopnosti v době činu dány, tedy každý člověk duševně dostatečně vyvinutý a zdravý.*⁵³ Trestného činu obecného ohrožení z nedbalosti dle § 273 trestního zákoníku se může dopustit kromě osoby fyzické i poměrně nově na základě zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, osoba právnická.⁵⁴

⁵³ ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, Oto, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, VANDUCHOVÁ, Marie a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 161. ISBN 978-80-7552-358-7.

⁵⁴ V původním znění zákona č. 418/2011 Sb. byly trestné činy, které mohla spáchat právnická osoba, vymezeny v § 7 pozitivním výčtem a obecné ohrožení z nedbalosti mezi nimi nebylo.

Ve vybraném případě byla subjektem trestného činu obecného ohrožení z nedbalosti paní A.S., která v době jeho spáchání dovršila patnáctý rok svého věku, resp. byla starší 30 let, přičemž byla přičetná. V době spáchání nebyla u paní A.S. shledána ani snížená přičetnost.⁵⁵ Pro úplnost informací dodávám, že paní A.S. neměla žádnou zvláštní vlastnost či postavení, tedy nebyla subjektem konkrétním ani speciálním. Trestní zákoník však v daném případě u paní A.S. žádnou speciální vlastnost ani postavení nevyžaduje, a proto paní A.S. je subjektem obecným.

- Subjektivní stránka

Subjektivní stránka představuje vnitřní vztah pachatele k trestnému činu, je tak zaměřena na jeho psychiku. Jediným obligatorním znakem subjektivní stránky je zavinění,⁵⁶ které rozdělujeme do dvou forem, a to úmyslu a nedbalosti. To, o jakou formu se v daném případě jedná, je určeno poměrem složky volní a složky vědění.

Jak již bylo uvedeno výše, patří obecné ohrožení mezi ty trestné činy, u nichž trestní zákoník výslovně stanovil, že postačuje zavinění z nedbalosti (obecné ohrožení je tak samostatně upraveno jako obecné ohrožení, kdy se vyžaduje úmysl, a obecné ohrožení z nedbalosti). Trestní zákoník kromě dvou forem zavinění, tedy úmyslu a nedbalosti, rozeznává též jejich míru. Nedbalost (culpa), jak je vymezena v § 16 odst. 1 trestního zákoníku, tedy nedbalost vědomá a nedbalost nevědomá, viz níže.

§ 16 odst. 1 trestního zákoníku

Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

- a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo*

⁵⁵ Blíže viz § 27 trestního zákoníku.

⁵⁶ Fakultativními znaky subjektivní stránky trestného činu jsou např. pohnutka, motiv, cíl.

b) *nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.*

Obecné ohrožení z nedbalosti může být spácháno jak nedbalostí vědomou, tak nedbalostí nevědomou. Stejně jako další znaky skutkové podstaty i subjektivní stránka je předmětem dokazování. U vybraného případu policejní orgán správně na základě získaných informací vyloučil zavinění úmyslné (úmysl přímý a nepřímý), otázkou zůstává, zda se jednalo o nedbalost vědomou či nevědomou (jelikož trestní příkaz neobsahuje odůvodnění, přičemž ve výroku byla uvedena pouze nedbalost, není z trestního příkazu zřejmé, z jaké míry nedbalosti soud vycházel, když obviněné vyměřoval trest).

Za sebe se přikláním k nedbalosti nevědomé, tedy že paní A.S. nevěděla, že svým jednáním může zapříčinit požár, když k topné spirále na 20 centimetrů umístí hořlavý materiál a vlivem sálavého tepla dojde k jeho vznícení, a vystavit tak osoby v domě nebezpečí smrti či těžké újmy na zdraví, ale vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měla a mohla. K tomuto závěru mne vede zejména to, že tak činila opakovaně, a zvýšenému nebezpečí proto vystavovala hlavně sebe a své děti. Paní A.S. je navíc osobou sociálně slabší a s nižší úrovní vzdělání a všeobecných znalostí. Paní A.S. také topnou spirálu užívala bez znalosti návodu výrobce. Na druhou stranu paní A.S. měla a mohla vědět, že k požáru může dojít, když se mohla seznámit s návodem k užívání podobných zařízení, který je běžně dostupný, přičemž topná spirála byla v den požáru rozžhavena na maximální výkon a tepelné sálání bylo velmi silné.

K zavinění je namístě ještě vzpomenout judikaturu Nejvyššího soudu (např. usnesení sp.zn. 8 Tdo 1653/2014 ze dne 20.05.2015), dle které *zavinění musí zahrnovat všechny znaky charakterizující objektivní stránku trestného činu, tedy i příčinný vztah mezi jednáním pachatele a následkem trestného činu; při nedbalosti je třeba, aby si pachatel alespoň měl a mohl představit, že se takto příčinný vztah může rozvinout; pro pachatele nepředvídatelný příčinný průběh není tedy v zavinění obsažen a pachatel neodpovídá za následek, který takto vzejde.*

7 Aktuální problémy při vyšetřování požárů

I když se vyšetřování požárů po metodické stránce neliší od vyšetřování jiných událostí, troufám si říci, že postupy a zejména jednotlivé úkony směřující ke zjištění příčiny vzniku požáru mohou být odlišné a velmi specifické. Příčina vzniku požáru nemusí být vždy objasněna ihned na počátku ohledání požářiště, a ani nemusí být zcela jasná během celého průběhu vyšetřování. Tyto případy vyplývají především ze skutečností, které mohou přímo souviset se samotnou příčinou a jejími okolnostmi, a tudíž nelze s jistotou předem stanovit, zdali byl požár iniciován zásahem lidské činnosti, popř. zdali k požáru došlo v důsledku provozně-technické závady nebo z dalších možných příčin.

Je tedy žádoucí, aby příslušníci základních policejních útvarů, kteří zpravidla dle místní a věcné příslušnosti na místě události provádí neodkladné úkony v rámci prověřování daného skutku, v našem případě požáru, disponovali potřebnými znalostmi, týkajícími se problematiky vyšetřování požárů. A to především s ohledem na to, že na vyšetřování požárů se podílí policisté a vyšetřovatelé požárů HZS ČR a tito na místě během ohledání požářiště spolupracují.

Policisté se vzdělávají ve školicích střediscích krajských ředitelství Policie ČR a ve vzdělávacích zařízeních útvarů policejní a služební přípravy Policejního prezidia ČR. Učební osnovy těchto vzdělávacích zařízení bohužel neobsahují žádnou časovou dotaci výuky problematiky vyšetřování požárů, stejně tak nejsou policisté seznamováni se zásadami spolupráce, zakotvenými v dohodě o součinnosti Policie ČR a HZS ČR při vyšetřování požárů.⁵⁷ Toto je dlouhodobý stav a policisté, zejména ti zařazení na základních útvech Policie ČR, se s problematikou vyšetřování požárů setkávají mnohdy až v samotné praxi.

I když v posledních letech došlo k určitému posunu a zlepšení při vyšetřování požárů, stále tuto situaci hodnotím jako nedostatečnou, a to na celostátní

⁵⁷ Informace byly získány v rámci rozhovorů s dotázanými přednášejícími ve vzdělávacích zařízeních Policie ČR.

úrovni. Mám za to, že problematika vyšetřování požárů, jakožto jedna z kriminalistických metod, by zasloužila pozornost již ve vzdělávacích a školicích zařízeních Policie ČR. Zde by mohla být policistům přednášena v rámci kriminalistiky či policejních činností také témata z oblasti vyšetřování požárů s odkazem na samotnou spolupráci s vyšetřovateli HZS ČR.

Požáry běžně ohlašují oznamovatelé prostřednictvím linek tísňového volání a po ohlášení na místo požáru bezprostředně vyjíždí dle plošného pokrytí místně příslušné jednotky HZS ČR a policisté místně příslušných obvodních oddělení Policie ČR. Pokud požáry naplňují příslušné parametry dané třídy požáru, taktéž na místo vyjíždí vyšetřovatelé požárů HZS ČR.

Dále dochází k situacím, že někteří policisté, zejména obvodních či místních oddělení, nevyvíjí žádnou aktivitu během ohledání požářiště. Tito se naopak zdržují v bezprostřední blízkosti nebo opodál požářiště, kde setrvávají a čekají na „verdict“ vyšetřovatele požárů HZS ČR, a to i přesto, že právě policisté jsou na místě požáru „garanti“, kteří odpovídají za správné provedení všech neodkladných úkonů. Policisté na místě vystupují z pozice orgánu činného v trestním řízení, událost dle stanovených právních předpisů prověřují a rozhodují o právní kvalifikaci skutku. Občas dochází k mylným domněnkám, že skutek právně kvalifikují vyšetřovatelé požárů HZS ČR, včetně míry případného zavinění. Výše uvedený nepříznivý stav přisuzuji jak vysoké fluktuaci policistů, tak i absenci vzdělávání problematiky vyšetřování požárů v zařízeních Policie ČR.

Pro potřeby součinnosti při vyšetřování požárů na území Ústeckého kraje byly zpracovány modelové situace – metodické postupy. Účelem písemného zpracování těchto modelových situací bylo vyjasnit postup orgánů podílejících se na vyšetřování požárů, a eliminovat tak rozpory mezi policisty a vyšetřovateli HZS Ústeckého kraje na místě požáru, a stanovit jednotlivé úkony v posloupnosti dle konkrétní situace a věcné příslušnosti.

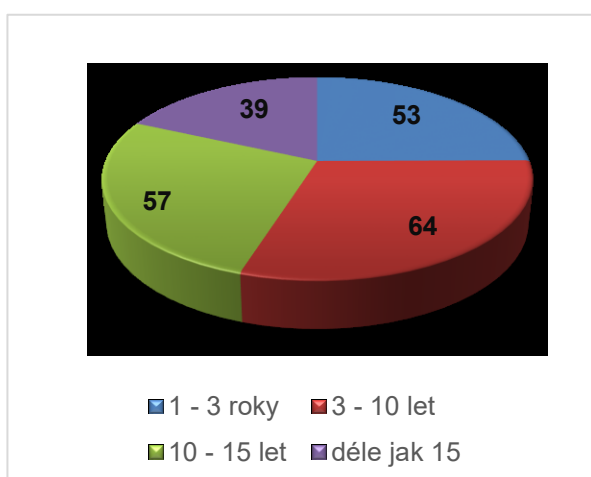
Vzhledem k výše uvedenému jsem ve spolupráci se základními vyšetřovateli požárů HZS Ústeckého kraje vytvořil dotazník⁵⁸ týkající se problematiky

⁵⁸ Viz příloha č. 1 této práce.

vyšetřování požárů, který byl distribuován mezi příslušníky zejména základních policejních útvarů. Dotazník obsahoval celkem 14 otázek z oblasti vyšetřování požárů. Vyplnění předmětného dotazníku bylo zcela dobrovolné a anonymní a zúčastnilo se ho celkem 213 policistů vzdělávajících se v zařízeních a útvarech policejního vzdělávání a služební přípravy Policie ČR v rámci celé České republiky.

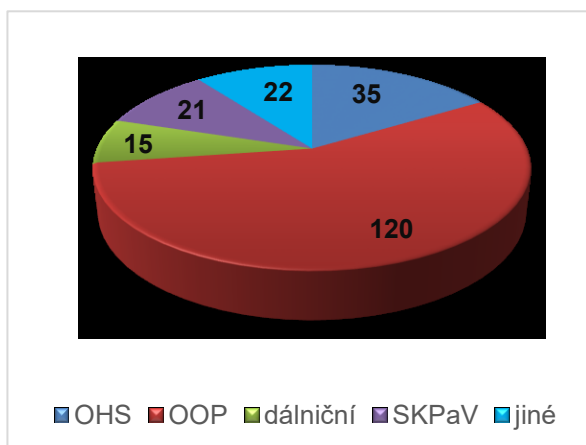
Níže jsou znázorněny jednotlivé otázky včetně vyhodnocených odpovědí všech respondentů. Z jednotlivých odpovědí vyplývá, že v rámci vzdělávání policistů v problematice týkající se vyšetřování požárů jsou vědomostní nedostatky, které v reálných situacích mohou negativně ovlivnit celý průběh vyšetřování.

1) Jak dlouho jste ve služebním poměru příslušníka Policie ČR?

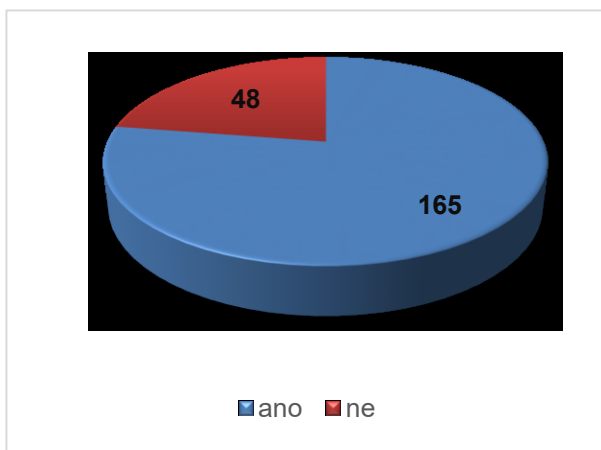
Z odpovědí všech respondentů vyplývá, že v délce služebního poměru 3 až 10 let je zařazeno celkem 64 policistů, v délce 10 až 15 let 57 policistů, v délce 1 až 3 roky 53 policistů a déle jak 15 let 39 policistů.

2) U které součásti Policie ČR jste zařazen?

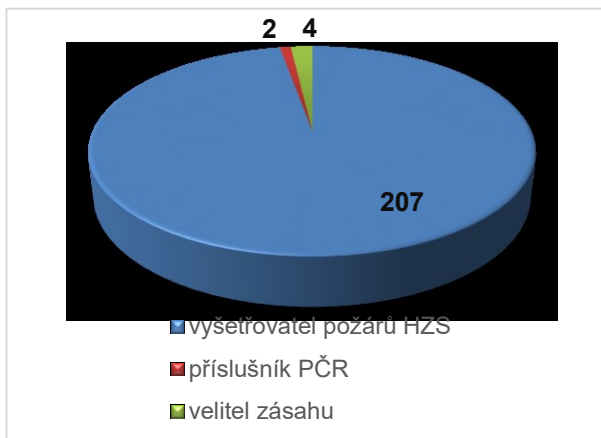
Celkem 120 policistů z celkového počtu 213 uvedlo své služební zařazení na obvodních odděleních. Tito policisté bývají v rámci výkonu své služby nejčastěji na místě požáru a podílí se na ohledání požářiště.

3) Byl jste již jako příslušník PČR přítomen ohledání místa po požáru?

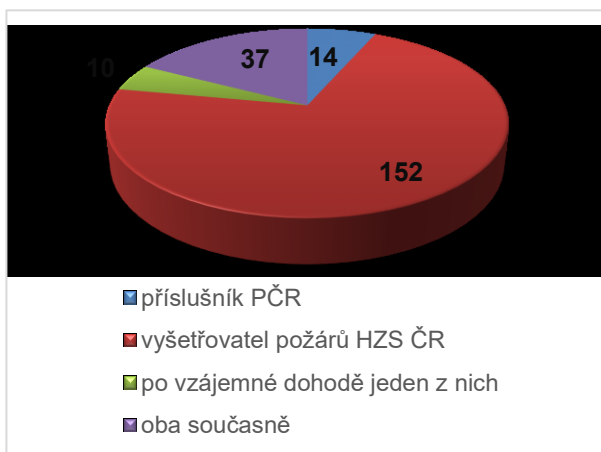
165 policistů se v rámci výkonu své služby podílelo na ohledání požářiště. Šlo o příslušníky obvodních oddělení, SKPV, hlídkové služby, dálničního oddělení, popř. další. 48 dotázaných uvedlo, že se ohledání požářiště nezúčastnili.

4) Kdo během ohledání požářiště zjišťuje příčinu vzniku požáru?

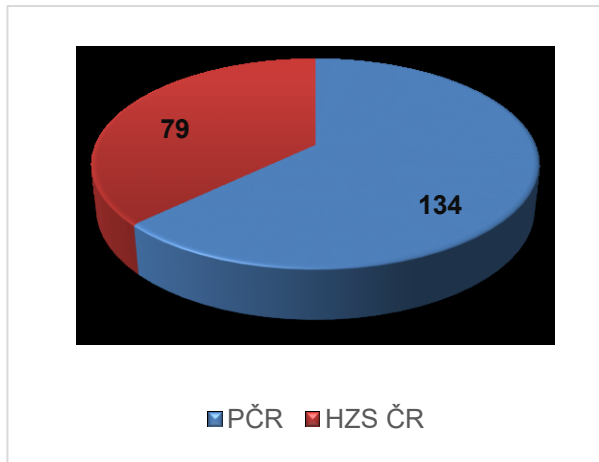
Příčinu vzniku požáru zjišťuje **vyšetřovatel požárů HZS ČR** v rámci výkonu státního požárního dozoru, v návaznosti na § 31 odst. 1 písm. f) zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.

5) Kdo řídí, koriguje a je zodpovědný za správný postup během vyšetřování požáru a ohledání požářiště?

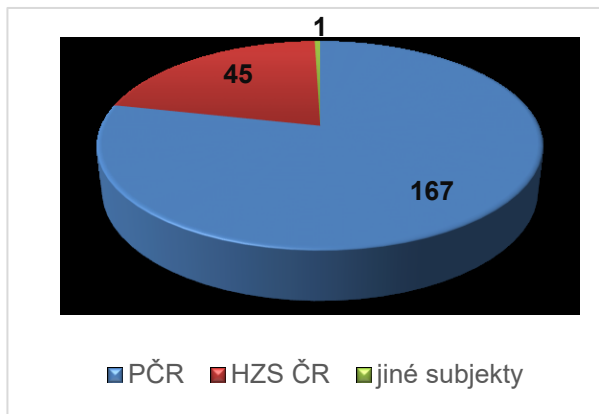
Za správný postup během ohledání požářiště odpovídá **příslušník Policie ČR**, který rozhoduje o provedených úkonech během ohledání. Rozhoduje, jaká případná další specializovaná pracoviště, popř. subjekty se ohledání zúčastní, jaké kriminalistické stopy budou zajištěny atd. Pouze 14 odpovědí z 213 bylo správných!

6) Kdo rozhoduje o zavinění a právní kvalifikaci skutku v souvislosti s vyšetřovaným požárem?

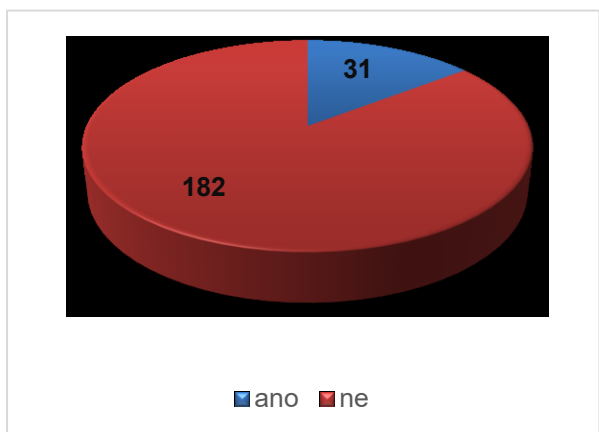
O zavinění a právní kvalifikaci rozhoduje **Policie ČR** na základě zjištěné příčiny vzniku požáru (vyšetřovatelem HZS ČR). Ve věci, a to dle zjištěných skutečností, příslušník PČR rozhoduje, zdali se jedná o přestupek nebo trestný čin. Přestupky řeší dle věcné příslušnosti HZS ČR, trestné činy šetří Policie ČR.

7) Kdo disponuje služebními psy na vyhledávání akceleraantů hoření?

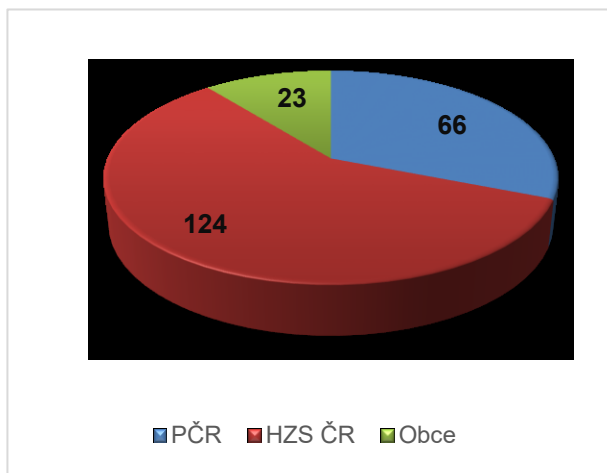
Služebními psy, vycvičenými a atestovanými na vyhledávání akceleraantů hoření, disponuje **Policie ČR**, která v současné době využívá na vyhledávání akceleraantů hoření celkem 41 služebních psů.

8) Byl jste již během odborné přípravy seznamován s postupy v rámci součinnosti PČR a HZS při vyšetřování požárů?

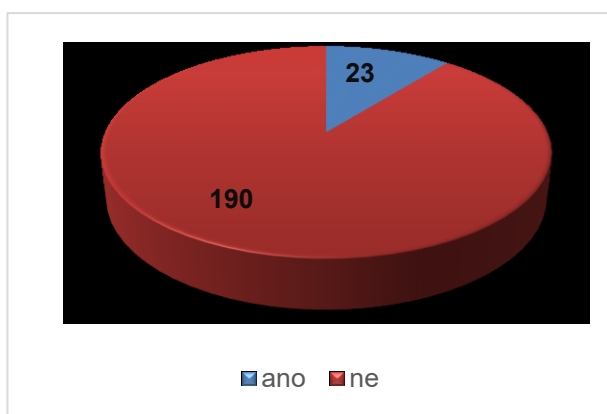
182 respondentů z celkového počtu 213 odpovědělo, že v rámci své odborné přípravy nebylo nikdy s problematikou vyšetřování požárů seznámeno. Tato skutečnost se bohužel projevuje i v reálných situacích!

9) Kdo rozhoduje o přestupcích spáchaných v souvislosti se vznikem požáru?

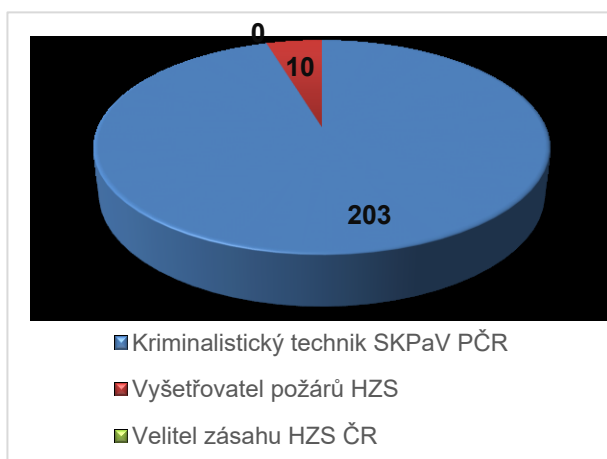
O přestupcích spáchaných v souvislosti se vznikem požáru rozhoduje jako věcně příslušný orgán **HZS ČR**. V 1. stupni rozhoduje HZS kraje dle místní příslušnosti a jako orgán odvolací Ministerstvo vnitra – generální ředitelství HZS ČR.

10) Je HZS ČR při vyšetřování požárů orgánem činným v trestním řízení?

HZS ČR **není** při vyšetřování požárů orgánem činným v trestním řízení. Orgány činné v trestním řízení jsou přesně specifikovány v § 12 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (soud, státní zástupce a policejní orgán).

11) Kdo na místě požářiště zajišťuje a odebírá kriminalistické stopy?

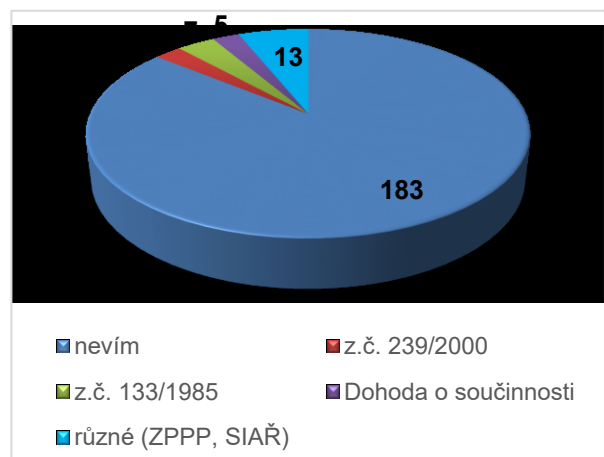
Kriminalistické stopy na místě požářiště zajišťují **kriminalističtí technici Policie ČR**. Z prostoru požářiště mohou zajišťovat stopy i vyšetřovatelé HZS ČR, avšak nejedná se o stopy kriminalistické, ale o vzorky. Zajištění kriminalistických stop, popř. vzorků se dokumentuje, včetně řádného označení čísly a přiložením vhodného měřítka.

12) Vyšetřovatelé požárů HZS zpracovávají a poskytují pro potřeby Policie ČR:

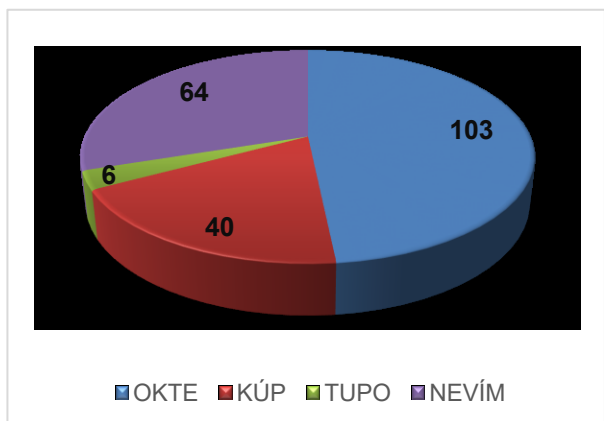
Vyšetřovatelé požárů HZS ČR zpracovávají a poskytují pro potřeby Policie ČR **odborná vyjádření**. Odborná vyjádření zpracovávají dle potřeby taktéž specializovaná pracoviště HZS ČR (MV – GŘ Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč, MV – GŘ Technický ústav požární ochrany, který navíc zpracovává též znalecké posudky).

13) Jaká právní úprava, popř. dokument upravuje postup při vyšetřování požárů v součinnosti PČR a HZS ČR?

Tato otázka byla otevřená a respondenti se k ní vyjadřovali slovně. Dokument upravující postup při vyšetřování požárů je **Dohoda o součinnosti mezi Policií České republiky a Hasičským záchranným sborem České republiky z roku 2005**. Bohužel, 183 respondentů nevedlo vůbec žádný dokument, právní úpravu.

14) Jaká specializovaná pracoviště (PČR, HZS ČR) zkoumají a vyhodnocují zajištěné stopy z požářiště?

Tato otázka byla též otevřená a respondenti se k ní vyjadřovali slovně. Mezi specializovaná pracoviště PČR a HZS ČR patří zejména: Kriminalistický ústav, Odbor kriminalistické techniky a expertiz, Technický ústav požární ochrany, chemické laboratoře HZS ČR, Institut Lázně Bohdaneč.

8 Statistické přehledy požárů

Policie ČR a HZS ČR každoročně publikují statistické přehledy o jimi řešených / šetřených událostech. Přehledy zpracovávají a publikují formou přehledných statistik, které jsou zveřejňovány mj. i v elektronické podobě na internetových portálech <https://www.policie.cz/>, <https://www.hzscr.cz/>.

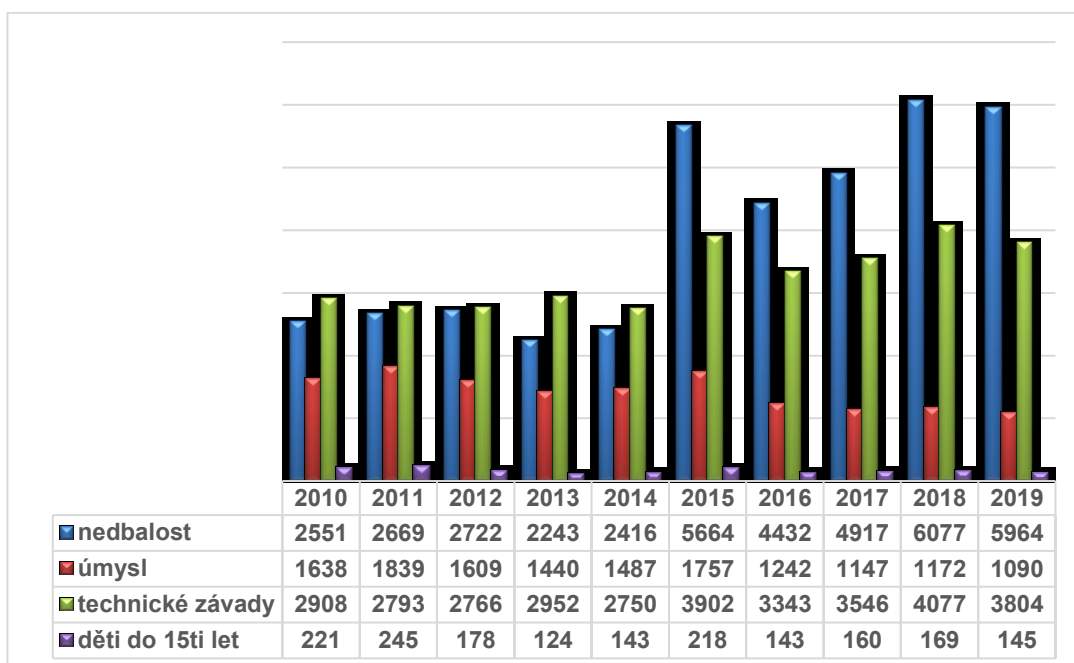
8.1 Statistické přehledy HZS ČR za období 2010–2019

HZS ČR zpracovává ve svých statistických ročenkách veškeré údaje o činnostech, na kterých se v uvedeném období podílel. Statistické ročenky zpracovává za každý kalendářní rok a publikuje je prostřednictvím tištěné přílohy časopisu 112 a současně je zveřejňuje na svém internetovém portálu. Údaje o požárech jsou získávány z programu Statistické sledování událostí (SSU), který je jedním ze základních programů v rámci HZS ČR. Veškeré údaje o požárech do programu SSU zadávají jednotliví vyšetřovatelé HZS krajů, kteří se na vyšetřování požárů podílí a kteří do programu zadávají získané a ověřené informace. Databáze HZS krajů jsou oprávněnými příslušníky pravidelně sledovány a doplňovány v aktuálním čase. Čtvrtletně každý HZS kraje provede v programu SSU export všech dat a údajů na generální ředitelství HZS ČR. Tam jsou data importována do celostátní verze programu SSU a tvoří jednu aktuální databázi na celostátní úrovni. Takto získaná komplexní data jsou posléze v pravidelných ročních intervalech publikována ve statistických ročenkách HZS ČR.

Statistické ročenky dle uvedeného období prezentují požáry především podle příčin jejich vzniku a činností osob, kdy rozlišují následující:

- Úmyslné zapálení,
- Sebevražedný úmysl,
- Děti do 15 let,
- Neprokázané zavinění (od roku 2015),
- Nedbalost,
- Komíny,
- Topidla,

- Technické závady,
- Samovznícení,
- Výbuchy,
- Manipulace s hořlavými látkami,
- Mimořádné příčiny,
- Jiné příčiny (do roku 2014),
- Dále nedošetřováno (2008–2014),
- Neobjasněno,
- V šetření (od roku 2015),
- Neřešeno (od roku 2017).

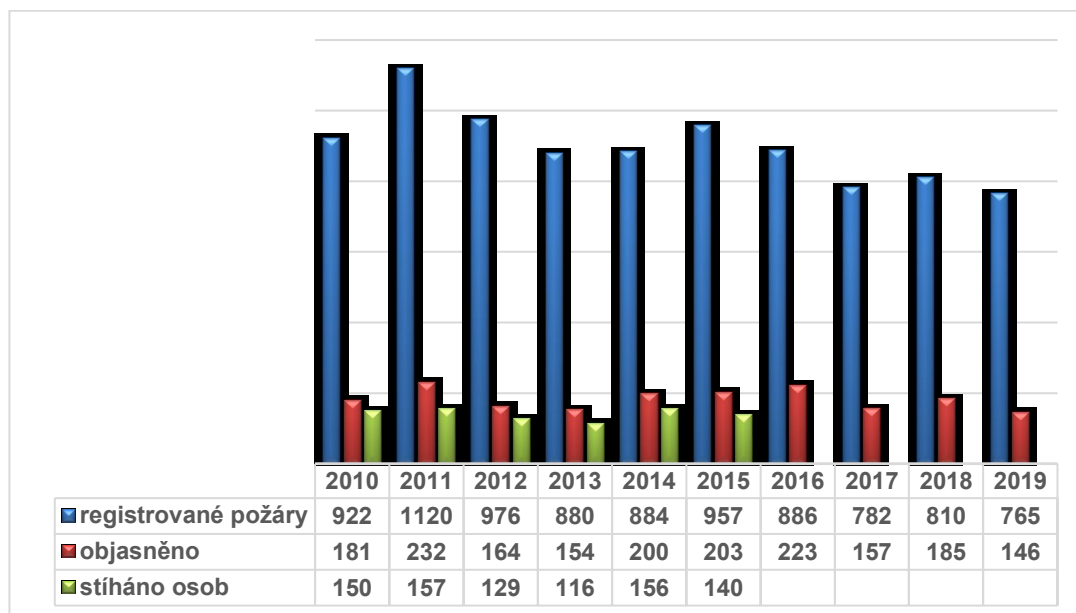

Graf 3 – Požáry dle vybraných příčin a činností při vzniku požáru za období 2010–2019.⁵⁹

⁵⁹ Údaje byly získány z volně přístupného a veřejného internetového portálu HZS ČR <https://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasickeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>.

8.2 Statistické přehledy Policie ČR za období 2010–2019

Policie ČR publikuje na veřejně přístupném internetovém portálu statistické přehledy o požárech, které jsou uvedeny ve statistice kriminality.

Graf 4 – Požáry za období 2010–2019.⁶⁰

Statistický výkaz č. 1 - kriminalita za období od 1.1.2009 do 31.12.2009 Česká republika													Strana č.: 3		
TSK	Název	Zjištěno	Objasněno		Spácháno skutků				Stíháno, vyšetřováno osob				Škody v tis. Kč		
			Počet	Doda- tečně	Alko- hol	Reci- divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Děti 1-17 let	Celkem	Reci- divisté	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Celkem	Zajištěno
651	Požáry	1 063	157	30	22	76	27	21	48	152	47	37	19	545 520	0

Obrázek 12 – Statistický výkaz (viz výřez výše) uvádí u sledovaného druhu kriminality další údaje (zjištěno skutků; objasněno skutků: počet, dodatečně; spácháno skutků: alkohol, recidivisté, nezletilí 1-14 let, mladiství 15-17 let; stíháno, vyšetřováno osob: celkem, recidivisté, nezletilí 1-14 let, mladiství 15-17 let; škody v tis. Kč: celkem, zajištěno).⁶¹

⁶⁰ <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

⁶¹ <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2009.aspx>.

Závěr

Zjišťování příčin vzniku požárů je jedinou formou výkonu státního požárního dozoru, při níž dochází k tak úzké spolupráci vyšetřovatelů HZS ČR s příslušníky Policie ČR. Jinými slovy je vyšetřování požárů souhrnem procesních úkonů, které se přímo dotýkají činnosti obou jmenovaných bezpečnostních sborů, přičemž při zjištění úmyslného či nedbalostního založení požáru zpravidla navazuje trestání v rovině správní či soudní. Vyšetřování požárů proto vychází jak z aspektů správního práva, tak z oboru kriminalistiky a práva trestního.

Co se týče vytyčených cílů této práce, byly tyto v plném rozsahu naplněny. V teoretickém rámci byly předně přiblíženy základní pojmy, jako je požár, jeho fáze, proces hoření, ohnisko požáru a jeho vyšetřování, dále byla shrnuta legislativní východiska a interní akty řízení dotčených bezpečnostních sborů. Jak již naznačeno, jsou další úkony policejního orgánu podmíněny stanovenou příčinou vzniku požáru, a proto byly podrobněji probrány požáry z hlediska jejich příčin, a to se zaměřením na úmyslně založené požáry a jejich motivy, jež zahrnují široké spektrum. Typickým motivem k iniciaci požáru bývá msta jako vyvrcholení sporů mezi osobami různého vztahu, vydírání a pojistný podvod za účelem finančního zisku či jiné výhody, zakrytí jiné trestné činnosti. Objevují se však i motivy další, např. rasový s cílem likvidace osob z jiného etnika, tzv. hasičský motiv nebo sebevražda. Opomenout nelze ani duševní poruchy viníků, kteří si však v nemalé míře následky svého jednání ani neuvědomují.

Samotný proces zjišťování příčin vzniku požárů byl prezentován již od ohledání požářiště, resp. místa činu, jež je nejcennějším zdrojem informací. Spolupráce vyšetřovatelů HZS ČR a příslušníků Policie ČR začíná právě již na místě požáru, kdy ohledání provádějí v součinnosti a na základě předem daných zásad. Ohledání zpravidla řídí, nebo přesněji řečeno měl by řídit jediný vedoucí, jímž by měl být zásadně příslušník z řad policistů. Praxe je však taková, že příslušníci Policie ČR v tomto ohledu často spoléhají na vyšetřovatele požárů HZS ČR a snaží se na ně přenášet své povinnosti

a odpovědnost. Na druhou stranu nutno dodat, že někdy až nevědomě, jelikož s ohledem k vyšší fluktuaci policistů a absenci jejich vzdělávání v problematice vyšetřování požárů tito blíže neznají specifika spojená s ohledáním požářiště a mají za to, že když se jedná o požár, jsou ke všem úkonům a priori příslušní vyšetřovatelé HZS ČR. V tomto ohledu nelze než doporučit, aby v rámci vzdělávání policistů byl určitý časový fond věnován vyšetřování požárů, a to jako samostatné kriminalistické metodě se zaměřením na součinnost obou složek, aby policisté při příjezdu na místo požářiště byli znalí úkonům vyplývajícím z věcné působnosti Policie ČR.

Pokud vyšetřovatelé HZS ČR a příslušníci Policie ČR, kteří primárně provádí ohledání požářiště, nedisponují potřebnými odbornými znalostmi, je namístě přizvat k ohledání specializovaná pracoviště dotčených bezpečnostních sborů, případně jiné subjekty s příslušnou úrovní odborných znalostí, zejména znalce. Mezi taková specializovaná pracoviště náleží předně s celostátní působností Kriminalistický ústav, Technický ústav požární ochrany a chemické laboratoře, další odborná pracoviště jsou vedena na krajské úrovni. Kromě účasti na ohledání je těžištěm činnosti specializovaných pracovišť provádění kriminalistických expertiz, kterými výraznou měrou přispívají ke stanovení přesné příčiny vzniku požáru.

Praktická část práce byla zaměřena na kazuistiku vybraného trestného činu obecného ohrožení z nedbalosti, přičemž nejprve bylo objasněno, jakých deliktních jednání se mohou právnické a fyzické osoby v souvislosti s iniciací požáru dopustit. Zmíněny tak byly zejména přestupky na úseku požární ochrany a jejich legislativní zakotvení, dále trestné činy, v jejichž skutkové podstatě vymezené ve zvláštní části trestního zákoníku je obsažen pojem požár, tedy obecné ohrožení způsobené úmyslně či nedbalostí a teroristický útok. Mimo těchto byly zmíněny další trestné činy, jež je možno spáchat způsobením požáru, a to poškození cizí věci, ublížení na zdraví, pojistný podvod.

V praktickém rámci byl taktéž vyhodnocen anonymní dotazník týkající se problematiky vyšetřování požárů, který vyplnilo celkem 213 policistů zařazených na různých organizačních součástech Policie ČR.

Z vyhodnocení vyplynulo, že největší mezery ve vědomostech policistů se týkají právě toho, kdo řídí vyšetřování a ohledání požářiště. Pouze 14 policistů z celkového počtu 213 správně odpovědělo, že se jedná o příslušníka Policie ČR, což je jen 6,57 % všech respondentů. Nejčastější odpovědí bylo, že odpovědnost jde k tíži vyšetřovatele HZS ČR, když se tak vyslovilo 152 respondentů, resp. 71,36 %. Ostatní měli za to, že vyšetřování a ohledání řídí vyšetřovatelé HZS ČR a příslušníci Policie ČR současně, případně jeden z nich po vzájemné dohodě.

Další zjištěné vědomostní nedostatky se týkaly toho, jaký orgán rozhoduje o přestupcích spáchaných v souvislosti s požáry, kdy jen 124 respondentů správně odpovědělo, že HZS ČR. Přitom právě Policie ČR právně jednotlivé skutky kvalifikuje a pokud dojde k závěru, že se jednalo o přestupek, je potřeba jej oznámit věcně příslušnému orgánu. Z tohoto důvodu by policisté měli vědět, jaký orgán je k projednání přestupků na úseku požární ochrany příslušný. V neposlední řadě se nedostatky týkaly i toho, jaký písemný výstup je vyšetřovatelem požárů HZS ČR poskytován policejnímu orgánu k dalšímu šetření, tedy že se jedná o odborné vyjádření, a jaký akt upravuje postup vyšetřování požárů v součinnosti HZS ČR a Policie ČR. Skutečnost, že spolupráce obou složek je upravena dohodou o součinnosti, znalo jen 5 respondentů, což je stav velmi nepříznivý.

K vyhodnocení dotazníku bych chtěl s ohledem k výše uvedenému shrnout, že vědomostní nedostatky policistů mě nepřekvapily, naopak potvrdily to, co je odrazem jejich činnosti na požářišti. Zásadní neznalost základních aspektů vyšetřování požárů se však bohužel negativně odráží v procesu vyšetřování požárů, a to již od ohledání požářiště. Výsledky dotazníku jsou proto podle mého názoru dalším silným argumentem, proč by mělo dojít k výuce a prohloubení odborné přípravy policistů v problematice vyšetřování požárů.

Seznam bibliografických odkazů

BRUMOVSKÁ, Irena. *Speciální chemie pro požární ochranu: učební texty*. 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2008. ISBN 978-80-86640-88-4;

FENYK, Jaroslav, GŘIVNA, Tomáš a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8;

HLAVÁČEK, Jan, PROTIVINSKÝ, Miroslav a kol. *Praktická kriminalistika*. Praha: Kriminalistický ústav Praha Policie České republiky, 2007;

KOLEKTIV AUTORŮ. *Zjišťování příčin vzniku požáru II*. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2005;

KONRÁD, Zdeněk, PORADA, Viktor, STRAUS, Jiří a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-547-0;

KOTLÁR, Milan a kol. *Metodika pro činnost inspekcí požární ochrany při zjišťování příčin požárů. Díl II*. Praha: Ministerstvo vnitra České socialistické republiky – Hlavní správa požární ochrany, 1985;

NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004. ISBN 80-7317-036-1;

NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty Policejní akademie České republiky v Praze*. Praha: Abook, 2017. ISBN 978-80-906974-0-9;

NFPA 921 Guide for Fire and Explosion Investigation, 2008 Edition;

POKOJNY, Pavel. *Zišťovanie príčin vzniku požiarov*. Bratislava: ALFA, vydavateľství technické a ekonomické literatury, 1975;

PORADA, Viktor. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0;

PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-589-0;

PORADA, Viktor. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-741-2;

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1;

ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, Oto, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, VANDUCHOVÁ, Marie a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7;

TROJAN, František. *Učební skripta pro pomaturitní studium v požární ochraně, Zjišťování příčin požárů*. Praha, 1969;

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), ve znění pozdějších předpisů;

Zákon č. 250/2016 Sb., odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů;

Vyhláška č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), ve znění vyhlášky č. 221/2014 Sb.;

Dohoda o součinnosti mezi Policií České republiky a Hasičským záchranným sborem České republiky ze dne 12. července 2005;

Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky č. 46 ze dne 7. října 2013, kterým se stanoví postup Hasičského záchranného sboru ČR při zjišťování příčin vzniku požárů;

Pokyn generálního ředitele Hasičského záchranného sboru České republiky č. 49 ze dne 29. listopadu 2016, kterým se stanoví působnost a úkoly chemických laboratoří Hasičského záchranného sboru České republiky;

Pokyn policejního prezidenta č. 103 ze dne 28. května 2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení;

Pokyn policejního prezidenta č. 145 ze dne 8. července 2014, kterým se upravuje činnost služební kynologie;

Pokyn ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 119 ze dne 29. prosince 2017, o provádění služební kynologie;

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100 ze dne 21. června 2018, o kriminalistickotechnické činnosti;

www.hzscr.cz;

www.policie.cz;

www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasicskeho-zachranneho-sboru-cr.aspx;

www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx;

www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2009.aspx.

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Rekreační chata zasažená požárem ve III. fázi hoření. Zdroj vlastní.	16
Obrázek 2 – Ohniskové příznaky nad kriminalistickým ohniskem. Zdroj vlastní.	19
Obrázek 3 – Svědecké ohnisko, fotografie pořízená svědkem požáru prostřednictvím mobilního telefonu.	21
Obrázek 4 – Kriminalistické ohnisko a směr šíření požáru (vnější prostředí). Zdroj vlastní.	22
Obrázek 5 – Kriminalistické ohnisko a směr šíření požáru (uvnitř objektu). Zdroj vlastní.	23
Obrázek 6 – Služební pes při vyhledávání akcelerantů hoření v prostoru požářiště. Zdroj vlastní.	33
Obrázek 7 – Rozdělení prostoru požářiště na jednotlivé úseky pomocí provázku. Zdroj: NFPA 921 Guide for Fire and Explosion Investigation, 2008 Edition.	50
Obrázek 8 – Přiložené měřítko s číslicí u stopy / vzorku v prostoru požárního / kriminalistického ohniska. Zdroj vlastní.	58
Obrázek 9 – Fotografie opatřená datem a časem pořízení. Zdroj vlastní. ..	58
Obrázek 10 – Softwarové prostředí dokumentace provedené Spheronem. Zdroj: MV-GŘ HZS ČR – Technický ústav požární ochrany.	60
Obrázek 11 – Pohled na skenovaný objekt. Zdroj: Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.	61
Obrázek 12 – Statistický výkaz.	88

Seznam grafů

Graf 1 – Celkové počty spisů o požárech zpracovaných vyšetřovateli požárů HZS ČR za období 2010–2019.....	25
Graf 2 – Počty vypracovaných požárně-technických expertiz v souvislosti s vyšetřovanými požáry na území ČR za období 2010–2019.	63
Graf 3 – Požáry dle vybraných příčin a činností při vzniku požáru za období 2010–2019.....	87
Graf 4 – Požáry za období 2010–2019.....	88

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník týkající se problematiky vyšetřování – 1. strana

DOTAZNÍK týkající se problematiky vyšetřování požárů

Jak dlouho jste ve služebním poměru příslušníka PCR?

- 1 – 3 roky
- 3 – 10 let
- 10 – 15 let
- déle jak 15 let

U které součásti PCR jste zařazen?

- oddělení hlídkové služby
- obvodní oddělení
- oddělení dopravní / dálniční policie
- SKPaV
- Jiné

Byl jste již jako příslušník PCR přítomen ohledání místa po požáru?

- ano
- ne

Kdo během ohledání požářiště zjišťuje příčinu vzniku požáru?

- příslušník PCR
- velitel zásahu jednotky HZS ČR
- vyšetřovatel požárů HZS ČR

Kdo řídí, koriguje a je zodpovědný za správný postup během vyšetřování požárů a ohledání požářiště?

- příslušník PCR
- vyšetřovatel požárů HZS ČR
- po vzájemné dohodě jeden z nich
- oba současně

Kdo rozhoduje o zavinění a kvalifikaci skutku v souvislosti s vyšetřovaným požárem?

- PCR
- HZS ČR

Kdo disponuje služebními psy na vyhledávání akceleračních hoření?

- PCR
- HZS ČR
- jiné subjekty

Dotazník týkající se problematiky vyšetřování – 2. strana

Jaká právní úprava, popř. dokument upravuje postup při vyšetřování požárů v součinnosti PCR a HZS ČR?

Uvedte:

Byl jste již během odborné přípravy (kurz, porada, IMZ, apod.) seznamován s postupy v rámci součinnosti PCR a HZS při vyšetřování požárů?

- ano
- ne

Kdo rozhoduje o přestupcích spáchaných v souvislosti se vznikem požáru?

- PCR
- HZS ČR
- Obce

Popř. uveďte, dle kterého zákona:

Je HZS ČR při vyšetřování požáru orgánem činným v trestním řízení?

- ano
- ne

Kdo na místě požářiště zajišťuje a odebírá kriminalistické stopy?

- Kriminalistický technik SKPaV PCR
- Vyšetřovatel požárů
- Velitel zásahu HZS ČR

Vyšetřovatel požárů HZS ČR zpracovává a poskytuje pro potřeby PČR:

- Služební záznam
- Zprávu o zásahu
- Odborné vyjádření
- Znalecký posudek

Jaká specializovaná pracoviště (PČR, HZS ČR) zkoumají a vyhodnocují zajištěné stopy z požářiště?

Uvedte:

Příloha č. 2 – Záznam o použití služebního psa

Záznam o použití služebního psa

1.	Pes: jméno, evidenční číslo	
2.	Kategorie praktického použití KTG, platnost	SA, platnost kategorie do
3.	Psovod: hodnost, titul, jméno, příjmení, zařazení,	
4.	Případ: skutek / událost, den, hodina	
5.	Vyžádání služebního psa: den, hodina, kým	
6.	Použití služebního psa den, hodina, místo, způsob	
7.	Výsledek práce služebního psa vypracování pachové stopy, nález věci, nález osob, označení míst pachových nebo chemických stop, vyloučení přítomnosti osob, věci nebo stop	

1. **Popis podmínek pro použití služebního psa.**
(popis místa použití služebního psa, podmínky mající vliv na práci sl. psa, zajištění místa apod.)
2. **Popis práce služebního psa.**
(popis postupu práce na místě, způsob použití služebního psa včetně časových údajů a výsledků práce služebního psa apod.)
3. **Zhodnocení práce služebního psa:**
(shnutí výsledků práce psa, příčiny úspěchu nebo neúspěchu použití služebního psa, další poznatky)
4. **Zajištění výsledků práce služebního psa:**
(druh nálezu, popis úkrytu, den, hodina, kým zajištěn a převzetí osob, věci, stop apod.)